

**ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ**

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

**ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ
ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ
ΣΥΣΤΗΜΑ**

(ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ)

ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ ΠΕΤΡΟΣ

ΜΠΑΛΩΜΕΝΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ:

ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

ΚΑΛΑΜΑΤΑ ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2012

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....σελ.3

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΛΟΓΙΣΤΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ.....σελ.5

- 1.1. ΕΥΘΥΝΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ.....σελ.8
1.2. ΣΥΓΧΥΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ ΜΕ ΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ
ΛΟΓΙΣΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ.....σελ.24

ΚΕΦΑΛΑΙΟ2:ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ.....σελ.35

- 2.1. ΟΙ ΑΡΙΘΜΟΔΕΙΚΤΕΣ.....σελ.35
2.2. ΟΙ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΚΟΙΝΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ.....σελ.45

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 : ΕΛΕΓΧΟΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ.....σελ.48

- 3.1. ΧΡΗΣΤΕΣ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΩΝ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ
ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ.....σελ.53
3.2. ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....σελ.55
3.3. ΠΡΟΤΥΠΑ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ.....σελ.56
3.4. ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΚΤΗΣ.....σελ.58
3.5. ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ.....σελ.60
3.6. ΣΤΑΔΙΑ ΕΛΕΓΧΟΥ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ.....σελ.62
3.7. ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΩΝ
ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ
ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ.....σελ.62

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4°ΔΙΑΔΙΚΑΚΑΖΙΑ ΕΛΕΓΧΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝσελ.65**

4.1.	<u>ΣΚΟΠΟΙ ΕΛΕΓΧΟΥ ΜΙΣΘΟΔΟΣΙΑΣ.....σελ.65</u>
4.2.	<u>Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΜΙΣΘΟΔΟΣΙΑΣ.....σελ.66</u>
4.3.	<u>ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΗΣ ΜΙΣΘΟΔΟΣΙΑΣ.....σελ.67</u>
4.4.	<u>ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ.....σελ.70</u>
	<u>ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....σελ.73</u>
	<u>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....σελ.75</u>

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αρκετές εργασίες έχουν ασχοληθεί έμμεσα ή άμεσα με το θέμα της παρούσης πτυχιακής, δηλαδή την παραποίηση λογιστικών καταστάσεων. Στην εργασία αυτή μελετήσαμε, συνοψίζουμε και παρουσιάζουμε κάποια από την σχετική βιβλιογραφία.

Σκοπός μιας επιχείρησης.

Ο σκοπός μιας επιχείρησης περιγράφεται μεταξύ άλλων στο[1], όπου αναφέρεται ότι:

«Σύμφωνα με τους Σχινά και Λυρίδη¹, μερικοί από τους στόχους μιας επιχείρησης αφορούν:

- ✓ στην μεγιστοποίηση του πλούτου των μετόχων
- ✓ στην μεγιστοποίηση του κέρδους
- ✓ στην μεγιστοποίηση των απολαβών διοικητικών στελεχών
- ✓ σε λοιπούς σχετικούς στόχους, όπως η συμμετοχή και ο έλεγχος άλλων επιχειρήσεων

Συνήθως, ο κύριος στόχος των εταιριών είναι η μεγιστοποίηση του πλούτου των μετόχων, μεθερμηνευόμενος ως μεγιστοποίησης της τιμής της μετοχής².

Από την άλλη, η παραδοσιακή οικονομική θεώρηση της μεγιστοποίησης του κέρδους δεν υιοθετείται από πολλές επιχειρήσεις ως ο κύριος στόχος, καθώς αυτός συνιστά βραχυπρόθεσμο στόχο παραβλέποντας πιο μακροπρόθεσμες καταστάσεις και ευκαιρίες. Επί παραδείγματι, η ανάληψη μιας δαπανηρής

¹ Σχινάς Ο. και Λυρίδης Δ.(2002). Σημειώσεις Λογιστικής και Τεχνικής Ανάλυσης. Αθήνα. Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Σχολή Ναυπηγών Μηχανολόγων Μηχανικών.

² Γεωργακόπουλος Χ. (2005). Χρηματοοικονομική Διοίκηση Επιχειρήσεων. Αθήνα: Ελληνική Ακαδημία Διοίκησης Επιχειρήσεων.

επένδυσης θα επιφέρει μεγάλες δαπάνες στα προσεχή έτη αλλά μεγάλα έσοδα στα επόμενα, ενώ η απόρριψη της θα οδηγήσει σε μεγιστοποίηση των κερδών στο βραχυχρόνιο διάστημα εις βάρος, όμως, της μακροχρόνιας πορείας της επιχείρησης.

Η επίτευξη λοιπόν του βασικού στόχου μιας εταιρίας, σε ένα δεδομένο χρονικό διάστημα, δύναται να κριθεί είτε εκ των υστέρων, καταγράφοντας την πορεία της τιμής της μετοχής κατά το αντίστοιχο διάστημα, είτε εκ των προτέρων, εξετάζοντας και αναλύοντας τις, εκ του νόμου απαιτούμενες, δημοσιευθείσες εταιρικές λογιστικές καταστάσεις. »

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΛΟΓΙΣΤΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

Στο [2] περιγράφεται αναλυτικά το θέμα των λογιστικών καταστάσεων, το λόγο που υπάρχουν στις επιχειρήσεις και την βοήθεια που προσφέρουν στους χρήστες τους. Έτσι:

«Βασικός στόχος της ανάλυσης των οικονομικών καταστάσεων είναι η διευκόλυνση της λήψης αποφάσεων οι οποίες αφορούν την αποτελεσματική κατανομή των οικονομικών πόρων που χρησιμοποιούνται από την επιχείρηση. Τέτοια παραδείγματα αποτελούν η χορήγηση πιστώσεων, η επιλογή επενδύσεων, η αμοιβή στελεχών και εργαζομένων.

Η λεπτομερής γνώση χρηματοοικονομικής λογιστικής αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για έναν αναλυτή, γιατί η γνώση αυτή θα του επιτρέψει να αναγνωρίσει τις ελλείψεις των δημοσιευμένων λογιστικών καταστάσεων, να αναζητήσει πληροφορίες και να προσαρμόσει τα λογιστικά μεγέθη προκειμένου να ανταπεξέλθει στους σκοπούς της ανάλυσής του.

Σύμφωνα με το πρώτο πρότυπο των διεθνών λογιστικών προτύπων, οι οικονομικές καταστάσεις είναι μία δομημένη οικονομική παρουσίαση της οικονομικής θέσης μιας επιχείρησης και των συναλλαγών που έχουν αναληφθεί από αυτή. Η επιδίωξη των οικονομικών καταστάσεων είναι να παρέχουν πληροφορίες οι οποίες είναι σχετικές με την οικονομική θέση, την απόδοση και τις ταμειακές ροές της επιχείρησης, που είναι χρήσιμες σε μια ευρεία ομάδα χρηστών προκειμένου με την αξιοποίησή τους να λαμβάνουν οικονομικές

αποφάσεις. Οι οικονομικές καταστάσεις δείχνουν επίσης τα αποτελέσματα της διαχείρισης των οικονομικών πόρων που έχουν διατεθεί στην διοίκηση³.

Για να επιτευχθεί ο σκοπός αυτός, οι οικονομικές καταστάσεις πρέπει να παρέχουν πληροφορίες σχετικές με τα ακόλουθα στοιχεία της επιχείρησης:

1. τα περιουσιακά στοιχεία,
2. τις υποχρεώσεις,
3. τα ίδια κεφάλαια,
4. τα έσοδα και τα έξοδα, συμπεριλαμβανομένων των κερδών και ζημιών,
5. τις ταμειακές ροές.

Αυτές οι πληροφορίες, παράλληλα με άλλες πληροφορίες στο προσάρτημα των Οικονομικών καταστάσεων, βοηθούν τους χρήστες να προεκτιμήσουν τις μελλοντικές ταμειακές ροές της επιχείρησης και ειδικότερα το χρόνο και τη βεβαιότητα της δημιουργίας ταμειακών διαθεσίμων και ταμειακών ισοδύναμων. Οι πληροφορίες οι οποίες παρέχονται ανωτέρω περιλαμβάνονται στα ακόλουθα συνθετικά στοιχεία των οικονομικών καταστάσεων⁴:

- i) ισολογισμό,
- ii) κατάσταση λογαριασμού αποτελεσμάτων,
- iii) Κατάσταση που παρουσιάζει :

✓ είτε όλες τις μεταβολές των ιδίων κεφαλαίων, είτε

³ *International federation of accountants, handbook of international auditing, assurance, and ethics pronouncements, 2004 edition.*

⁴ *International federation of accountants, handbook of international auditing, assurance, and ethics pronouncements, 2004 edition.*

- ✓ τις μεταβολές των ιδίων κεφαλαίων, εκτός από εκείνες που προκύπτουν από συναλλαγές με τους μετόχους και από διανομές στους μετόχους.

iv) κατάσταση ταμειακών ροών, και

v) λογιστικές αρχές και επεξηγηματικές σημειώσεις.

Πέρα από τις οικονομικές καταστάσεις, οι επιχειρήσεις προτρέπονται να παρουσιάζουν, μια χρηματοοικονομική επισκόπηση από τη διοίκησή τους, που να περιγράφει και να επεξηγεί τα κύρια χαρακτηριστικά της χρηματοοικονομικής απόδοσης και της οικονομικής θέσης της επιχείρησης, καθώς και τις κύριες αβεβαιότητες που αντιμετωπίζει. Η έκθεση αυτή μπορεί να περιλαμβάνει μία επισκόπηση:

- ✓ Των κύριων παραγόντων και επιδράσεων που προσδιορίζουν την απόδοση της επιχείρησης, συμπεριλαμβανομένων των μεταβολών στο περιβάλλον, στο οποίο αυτή δραστηριοποιείται, της ανταπόκρισης της επιχείρησης σε αυτές τις μεταβολές και την επίδρασή τους, καθώς και της πολιτικής της επιχείρησης για επενδύσεις προς διατήρηση και ενίσχυση της απόδοσης, συμπεριλαμβανομένης της πολιτικής για τα μερίσματα.
- ✓ Των πηγών κεφαλαιοδότησης της επιχείρησης και των πολιτικών κεφαλαιακής διάρθρωσης και διαχείρισης των κινδύνων της.
- ✓ Της δυναμικής και των πόρων της επιχείρησης, η αξία των οποίων δεν αντανακλάται στον ισολογισμό, σύμφωνα με τα διεθνή λογιστικά πρότυπα.

Πολλές επιχειρήσεις παρουσιάζουν, πέρα από τις οικονομικές καταστάσεις, πρόσθετες καταστάσεις, όπως περιβαλλοντολογικές εκθέσεις και καταστάσεις

προστιθέμενης αξίας, ειδικώς σε κλάδους όπου οι περιβαλλοντολογικοί παράγοντες είναι σημαντικοί και όπου οι εργαζόμενοι θεωρούνται ότι είναι μια σημαντική ομάδα χρηστών. Οι επιχειρήσεις προτρέπονται να παρουσιάζουν τέτοιες πρόσθετες καταστάσεις, αν η διοίκηση πιστεύει ότι θα βοηθήσουν τους χρήστες να πάρουν οικονομικές αποφάσεις.»

1.1. ΕΥΘΥΝΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

Επίσης στο [2] περιγράφεται η ευθύνη για τις Λογιστικές Καταστάσεις και οι νόμοι που τις αφορούν. Συγκεκριμένα αναφέρεται ότι:

«Τόσο ο Κ.Ν. 2190/1920, όσο και τα διεθνή λογιστικά πρότυπα, τα διεθνή ελεγκτικά πρότυπα και οι αρχές εταιρικής διακυβέρνησης αναγνωρίζουν ότι την ευθύνη κατάρτισης και παρουσίασης των οικονομικών καταστάσεων μιας επιχείρησης φέρει το διοικητικό συμβούλιο ή και κάποιο άλλο όργανο της διοίκησής της⁵.

Το αντικείμενο ενός έλεγχου των οικονομικών καταστάσεων είναι η έκφραση γνώμης του ελεγκτή για το αν οι οικονομικές καταστάσεις έχουν συνταχθεί, από όλα τα ουσιώδη θέματα, με βάση ένα πλαίσιο αναφοράς για την κατάρτιση οικονομικών καταστάσεων.

Παρά το γεγονός ότι η γνώμη του ελεγκτή ενισχύει την αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων, ο χρήστης τους δεν πρέπει να υποθέσει ότι η

⁵ *Ινστιτούτο Εκπαίδευσης Σώματος Ορκωτών Λογιστών, Οδηγός Πιστοποιητικών Ελέγχου*

ελεγκτική γνώμη είναι μία επιβεβαίωση και της μελλοντικής βιωσιμότητας της εταιρίας, ή της αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας με τις οποίες έχουν αντιμετωπιστεί οι υποθέσεις της εταιρίας από την διοίκησή της.

Ο έλεγχος σύμφωνα με τα διεθνή ελεγκτικά πρότυπα, πρέπει να είναι σχεδιασμένος έτσι ώστε να παρέχει λογικές επιβεβαιώσεις ότι οι οικονομικές καταστάσεις λαμβανόμενες ως σύνολο είναι ελεύθερες από «ουσιώδη» λάθη.

Η έννοια του «ουσιώδους λάθους» είναι ένα κρίσιμο όριο το οποίο χρησιμοποιούν οι ελεγκτές των οικονομικών καταστάσεων και πρέπει οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων να αντιλαμβάνονται την έννοια και τη χρήση του. Η πληροφορία λοιπόν θεωρείται «ουσιώδης» όταν η παράλειψη της ή η λανθασμένη διατύπωσή της μπορεί να επηρεάσει τις οικονομικές καταστάσεις .

Από την άλλη, λογική επιβεβαίωση είναι εκείνη η βασική ελεγκτική αρχή με την οποία ο ελεγκτής συγκεντρώνει εκείνες τις ελεγκτικές αποδείξεις οι οποίες είναι απαραίτητες για να σχηματίσει γνώμη.

Οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων θα πρέπει τέλος να γνωρίζουν ότι ο ελεγκτής δεν μπορεί να παρέχει απόλυτη επιβεβαίωση διότι υπάρχουν ενδογενείς περιορισμοί σε έναν έλεγχο, οι οποίοι επιδρούν στην ικανότητα του να εντοπίσει ουσιώδη λάθη. Οι περιορισμοί αυτοί είναι αποτελέσματα παραγόντων όπως:

- Η χρήση δειγματοληψίας στον έλεγχο του,

- Ενδογενής περιορισμοί του εσωτερικού ελέγχου (π.χ. η πιθανότητα να υπάρχουν υπερβάσεις της διοίκησης, ή ακόμα και απάτη),
- Το γεγονός ότι οι περισσότερες ελεγκτικές αποδείξεις είναι “πιστικίες” και όχι “συμπερασματικές”.

Ο αναγνώστης των οικονομικών καταστάσεων θα πρέπει να έχει βασικές γνώσεις λογιστικής, ώστε να αντιλαμβάνεται το περιεχόμενο των οικονομικών καταστάσεων και επίσης, να έχει τη δυνατότητα να αντιλαμβάνεται το περιεχόμενο των σημειώσεων της εταιρίας στον ισολογισμό, καθώς και των παρατηρήσεων των Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών. Ειδικά οι τελευταίες είναι κρίσιμες, καθώς αναφέρουν αποκλίσεις της εταιρίας από τις αρχές σύνταξης των οικονομικών καταστάσεων και οι τελευταίες θα πρέπει να αναμορφωθούν με τις παρατηρήσεις αυτές, ώστε να είναι σύμφωνες με την ισχύουσα νομοθεσία.

Ελεγκτικά Θέματα και Αποκλίσεις που Εντοπίζονται στην Εφαρμογή των Λογιστικών Αρχών και της Εμπορικής Νομοθεσίας

Οι κυριότερες παρατηρήσεις που αναφέρονται συχνά σε πιστοποιητικά έλεγχου μπορούν να ομαδοποιηθούν στις ακόλουθες κατηγορίες⁶:

1) Μέθοδος Απογραφής

Η αλλαγή της μεθόδου απογραφής θεωρείται ότι είναι παρέκκλιση από τη θεμελιώδη προϋπόθεση της πάγιας εφαρμογής των ίδιων λογιστικών αρχών και μεθόδων. Έτσι εάν για παράδειγμα έχει αλλάξει η μέθοδος αποτίμησης των

⁶ *Ινστιτούτο Εκπαίδευσης Σώματος Ορκωτών Λογιστών, Οδηγός Πιστοποιητικών Ελέγχου*

αποθεμάτων (από FIFO σε μέση τιμή, ή αν η απόσβεση των παγίων περιουσιακών στοιχείων μεταβλήθηκε από την μέθοδο της σταθερής στη φθίνουσα), αυτό θεωρείται ότι είναι μια αλλαγή της μεθόδου απογραφής. Η μεταβολή της μεθόδου απογραφής από την μία χρήση στην άλλη μπορεί να επηρεάσει το κόστος της χρήσης και να αυξήσει ή να μειώσει τα αποτελέσματα, χωρίς η αλλαγή αυτή να προέρχεται από την δραστηριότητα της επιχείρησης, και για το λόγο αυτό οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων πρέπει να λαμβάνουν γνώση των αλλαγών αυτών⁷.

2) Αλλαγή συντελεστών Απόσβεσης

Η αλλαγή των συντελεστών απόσβεσης δεν θεωρείται ότι είναι μια αλλαγή της μεθόδου απογραφής αλλά ότι μεταβάλλει την εκτίμηση που έχει σχηματίσει η διοίκηση της εταιρείας για την διάρκεια της ωφέλιμης ζωής ενός παγίου. Αν η εταιρεία εκτιμήσει ότι τα πάγια στοιχεία της πρέπει να αποσβένονται πιο γρήγορα, αυτό θα έχει ως συνέπεια την αύξηση του κόστους και την μείωση των καθαρών κερδών. Βέβαια στην ελληνική πραγματικότητα, η αλλαγή των συντελεστών απόσβεσης συνήθως προκύπτει από μία με βάση νόμου απόφαση, και όχι ως επιλογή της διοίκησης. Έτσι πρόσφατα, με το Π.Δ 299/2003, δόθηκε στις επιχειρήσεις η δυνατότητα να επιλέξουν ένα εύρος συντελεστών απόσβεσης, αυτόν που αρμόζει περισσότερο στην δραστηριότητα και τη φύση των παγίων της επιχείρησης. Στις περιπτώσεις αυτές, η εταιρεία αναφέρει σε σημείωση της το ύψος της επίδρασης της αλλαγής αυτής στις οικονομικές καταστάσεις.

⁷*International federation of accountants, handbook of international auditing, assurance, and ethics pronouncements, 2004 edition*

3) Αναπροσαρμογή Αξίας Ακινήτων

Η αναπροσαρμογή της αξίας των ακινήτων η οποία γίνεται κάθε τέσσερα χρόνια με βάση το νόμο 2065/1992 δεν θεωρείται ότι είναι αλλαγή μεθόδου απογραφής, καθώς αποσκοπεί στην διόρθωση της υποτιμημένης αξίας με την οποία εμφανίζονται τα ακίνητα. Η αναπροσαρμογή της αξίας των ακινήτων συνήθως έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της αξίας με την οποία εμφανίζονται τα πάγια (γήπεδα – οικόπεδα) στον ισολογισμό από χρήση σε χρήση, χωρίς όμως να έχει γίνει απόκτηση νέων παγίων. Αντίστοιχα, υπάρχει μια μεταβολή στην αξία των ιδίων κεφαλαίων, ίση με την υπεραξία της αναπροσαρμογής των ακινήτων, η οποία δεν εμφανίζεται στην κατάσταση αποτελεσμάτων και στον πίνακα διάθεσης.

Παρά το γεγονός ότι δεν είναι αλλαγή μεθόδου απογραφής, στο πιστοποιητικό του ορκωτού ελεγκτή ή σε σημείωση της εταιρείας πρέπει να αναφέρεται η αλλαγή που έχει επέλθει στην αξία κτήσης, στο αναπόσβεστο υπόλοιπο και στις αποσβέσεις της τρέχουσας χρήσης.

Με τον πρόσφατο νόμο 3229/2004 (ο οποίος συνέχισε το σκεπτικό του προηγούμενου άρθρου 28 Ν.3091/2002) επιτρέπεται η αναπροσαρμογή στην εύλογη αξία τους, της αξίας των ακινήτων, ετησίως αρχόμενης από τους

ισολογισμούς της 31.12.2003. Η εύλογή τους αξία θα λαμβάνεται αυτή που θα προσδιορίζεται από επαγγελματίες εκτιμητές και απεικονίζει την πραγματική αξία του ακινήτου. Η αναπροσαρμογή αυτής της αξίας των ακινήτων δεν αποτελεί αλλαγή μεθόδου απογραφής, καθώς προβλέπεται από ειδικό νόμο και είναι προαιρετική, ούτε παρέκκλιση από τις διατάξεις του άρθρου 43 του

K.N.2190/1920 (όπου προβλέπεται αναπροσαρμογή με βάση ειδικό νόμο). Παρόλα αυτά η εταιρεία πρέπει να διατυπώνει σημείωση και να επισημαίνει τις μεταβολές που επήλθαν στα διάφορα κονδύλια των οικονομικών καταστάσεων, ενώ και ο ελεγκτής παραθέτει στο πιστοποιητικό του σημείωση για μεταβολές που επέρχονται λόγω αυτής της μεταβολής⁸.

4) Εσφαλμένη Εφαρμογή Μεθόδου Απογραφής

Στην περίπτωση κατά την οποία στην προηγούμενη χρήση έγινε λανθασμένη εφαρμογή μεθόδου απογραφής, ενώ στην τρέχουσα έγινε ορθή εφαρμογή, τότε θα πρέπει να γίνεται γνωστοποίηση των ποσών με τα οποία θα είχαν επηρεαστεί τα αποτελέσματα είτε θετικά είτε αρνητικά και στις δύο χρήσεις, αν η εφαρμογή της μεθόδου απογραφής γινόταν ορθά και στις δύο αυτές χρήσεις, έτσι ώστε ο αναγνώστης να μπορεί να λάβει γνώση του ύψους της διόρθωσης των κονδυλίων και να απομονώσει τις μεταβολές αυτές από τις μεταβολές που προήλθαν από τις συναλλακτικές δραστηριότητες.

Στην περίπτωση όπου στην τρέχουσα χρήση η εφαρμογή της μεθόδου απογραφής δεν είναι ορθή, σε αντίθεση με την προηγούμενη χρήση, τότε θα πρέπει να γίνει αναφορά του ποσού κατά το ποίο επηρεάζονται τα αποτελέσματα και τα συγκεκριμένα κονδύλια του ισολογισμού της ελεγχόμενης χρήσης.

⁸*International federation of accountants, handbook of international auditing, assurance, and ethics pronouncements, 2004 edition*

5) Φορολογικός Έλεγχος

Στην πλειονότητα των εταιρειών δεν έχει διενεργηθεί φορολογικός έλεγχος για την χρήση στην οποία παρέχεται το πιστοποιητικό έλεγχου. Σε αυτές τις περιπτώσεις γνωστοποιείται ότι η εταιρεία δεν έχει ελεγχτεί για τις συγκεκριμένες χρήσεις και ως εκ τούτου οι φορολογικές τις υποχρεώσεις δεν έχουν καταστεί οριστικές. Για το λόγο αυτό ο αναγνώστης θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη του ότι στο μέλλον είναι πολύ πιθανό να προκύψουν επιβαρύνσεις οι οποίες θα επηρεάσουν την δυνατότητα για διανομή κερδών.

Στην άλλη περίπτωση όπου στην διάρκεια της χρήσης έχει διενεργηθεί φορολογικός έλεγχος ο οποίος αφορούσε προηγούμενες χρήσεις, γνωστοποιείται το ποσό διαφοράς φόρου εισοδήματος το οποίο επιβαρύνει τη λογιστική καθαρή θέση της εταιρείας, καθώς και το ποσό των προστίμων και προσσαυξήσεων το οποίο έχει επιβαρύνει τα έκτακτα αποτελέσματα προηγούμενων χρήσεων, στον πίνακα αποτελεσμάτων χρήσεως της εταιρείας.

6) Προβλέψεις για Όλους τους Κινδύνους

Σύμφωνα με επιμέρους διατάξεις των άρθρων 42 και 43 του Κ.Ν.2190/1920, οι οικονομικές καταστάσεις της εταιρείας πρέπει να εμφανίζουν με απόλυτη σαφήνεια την πραγματική εικόνα της περιουσιακής διάρθρωσης, της χρηματοοικονομικής θέσης και των αποτελεσμάτων χρήσης της εταιρείας. Για το λόγο αυτό πρέπει στις περιπτώσεις που ο ελεγκτής της εταιρείας διαπιστώνει ότι δεν έχουν ληφθεί οι απαραίτητες προβλέψεις να κάνει ειδική νύξη στο

πιστοποιητικό του. Οι προβλέψεις μπορούν να αφορούν πέντε σημαντικές κατηγορίες⁹:

α. Προβλέψεις για αποζημίωση προσωπικού λόγω συνταξιοδότησης

Οι δύο βασικοί λόγοι οι οποίοι επιβάλλουν το σχηματισμό πρόβλεψης για αποζημίωση προσωπικού λόγω εξόδου από την υπηρεσία είναι: α) ότι ο ισολογισμός και τα αποτελέσματα πρέπει να απεικονίζουν την πραγματική εικόνα όπως αναφέρεται και στην προηγούμενη παράγραφο, και β) ότι το ποσό της αποζημίωσης που θα καταβληθεί στους αποχωρήσαντες για συνταξιοδότηση ή λόγω απολύσεως να μην επιβαρύνει εξ' ολοκλήρου τη χρήση της αποχώρησης, αλλά τις χρήσεις που παρέχεται η εργασία και να έχει τον ίδιο κοστολογικό χειρισμό με τις αποδοχές των οποίων αποτελεί παρακολούθημα. Οι παρατηρήσεις των ελεγκτών σχετικά με σχηματισμό πρόβλεψης προσωπικού αναφέρουν το ποσό της πρόβλεψης προσωπικού που αφορά τη χρήση και θα έπρεπε να επιβαρύνει τα αποτελέσματά της, όσο και το συνολικό ποσό της πρόβλεψης που θα έπρεπε να έχει λογιστικοποιηθεί. Το συνολικό αυτό ποσό είναι αυτό το οποίο θα επιδράσει αρνητικά και θα μειώσει τα ίδια κεφάλαια της εταιρείας αν λογιστικοποιηθεί.

β) Προβλέψεις για υποτιμήσεις ενσώματων περιουσιακών στοιχείων

Στις περιπτώσεις που η αποτίμηση ενός στοιχείου πάγιου περιουσιακού στοιχείου είναι χαμηλότερη μεταξύ της τιμής της κτήσης ή του κόστους

⁹*International federation of accountants, handbook of international auditing, assurance, and ethics pronouncements, 2004 edition*

ιδιοκατασκευής και της τρέχουσας τιμής του, τότε η εταιρεία θα πρέπει να σχηματίζει πρόβλεψη υποτίμησής του. Σε αντίθετη περίπτωση ο ελεγκτής αναφέρει στο πιστοποιητικό που χορηγεί το ποσό της πρόβλεψης το οποίο σύμφωνα με την γνώμη του θα έπρεπε να σχηματιστεί και να βαρύνει τα αποτελέσματα της χρήσης γνωστοποιώντας έτσι τη «δίκαιη» αξία των περιουσιακών στοιχείων αλλά και την επίδραση στα αποτελέσματα που δημιούργησε η υποτίμηση.

γ) Προβλέψεις για επισφαλείς απαιτήσεις

Το άρθρο 43, παρ.8 εδ. α, αναφέρει ότι οι απαιτήσεις οι οποίες είναι ανεπίδεκτες είσπραξης πρέπει να αποσβένονται στο σύνολό τους, ενώ αυτές που είναι επισφαλούς είσπραξης πρέπει να απεικονίζονται στον ισολογισμό με την πιθανή τους αξία κατά τον χρόνο που θα εισπραχθούν. Σε πολλές περιπτώσεις ο ελεγκτής διατυπώνει επιφύλαξη για το ύψος της πρόβλεψης που έχει σχηματίσει η ίδια η εταιρεία και διατυπώνει την άποψη ότι ο σχηματισμός επιπρόσθετης πρόβλεψης είναι αναγκαίος. Αυτό σημαίνει ότι οι απαιτήσεις που απεικονίζει η εταιρεία στον ισολογισμό δεν είναι όλες εισπραξιμες και ως εκ τούτου το ποσό το οποίο δεν μπορεί να εισπραχθεί θα πρέπει να διαγραφεί. Η διαγραφή αυτή επιβαρύνει τα αποτελέσματα της χρήσης και μέσω αυτών μειώνει τα ίδια κεφάλαια.

δ) Προβλέψεις για συναλλαγματικές διαφορές προκύπτουσες κατά την αποτίμηση απαιτήσεων υποχρεώσεων σε ξένο νόμισμα

Κατά την αποτίμηση των απαιτήσεων και υποχρεώσεων σε ξένο νόμισμα είναι πιθανό να προκύψουν χρεωστικές συναλλαγματικές διαφορές, οι οποίες πρέπει

να καταχωρούνται στα αποτελέσματα χρήσης. Επίσης, είναι πιθανό να προκύψουν συναλλαγματικές διαφορές κατά την αποτίμηση υποχρεώσεων από δάνεια οι πιστώσεις σε ξένο νόμισμα, τα οποία χρησιμοποιήθηκαν για την απόκτηση παγίων περιουσιακών στοιχείων. Οι συναλλαγματικές διαφορές σε αυτή την περίπτωση καταχωρούνται στα έξοδα πολυετούς απόσβεσης και αποσβένονται ανάλογα με την υπόλοιπη κανονική χρονική διάρκεια του δανείου.

ε) Προβλέψεις για κινδύνους και έξοδα

Ανάλογα τέλος με τις ιδιάζουσες περιπτώσεις κάθε επιχείρησης, μπορεί να είναι αναγκαίος ο σχηματισμός πρόβλεψης για κάποιο ειδικό κίνδυνο που αντιμετωπίζει ή έξοδο στο οποίο να υποβληθεί η εταιρεία στο μέλλον. Τέτοιες περιπτώσεις μπορεί να είναι μια δικαστική διαμάχη, απαιτήσεις από πελάτες, κ.α.. Όταν η εταιρεία θεωρεί ότι είναι πιθανό να προκύψει επιβάρυνση στο

μέλλον κατά την οριστικοποίηση αυτών των περιπτώσεων, θα πρέπει να δημιουργήσει σχετική πρόβλεψη, ώστε να καλύψει την αρχή της συντηρητικότητας κατά την σύνταξη των οικονομικών καταστάσεων.

Και στις περιπτώσεις αυτές αν ο ελεγκτής σχηματίσει την γνώμη ότι η υπάρχουσα πρόβλεψη δεν είναι ικανοποιητική ή ότι είναι χρήσιμο για τους αναγνώστες να λάβουν ιδιαίτερη γνώμη του σχηματισμού της πρόβλεψης, τότε ο ελεγκτής μπορεί να κάνει αναφορά στο πιστοποιητικό του για το ύψος τις σχηματισθείσας πρόβλεψης.

στ) Σχηματισμός υπερπροβλέψεων

Τέλος, πρέπει να επισημάνουμε ότι δεν είναι επιτρεπτός ο σχηματισμός μεγαλύτερων προβλέψεων από ότι είναι εύλογο, καθώς φαλκιδεύεται η διανομή των πραγματικών κερδών

7) Συνέχιση της Δραστηριότητας της Εταιρείας

Ο Κ.Ν.2190/1920 (άρθρα 47 και 48) λαμβάνει ιδιαίτερη μέριμνα όταν τα κεφάλαια της εταιρείας μειωθούν κάτω από ένα συγκεκριμένο ποσοστό επί του μετοχικού κεφαλαίου. Η ουσία της διάταξης αυτής είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς με της διατάξεις αυτές του Κ.Ν.2190/1920 προστατεύονται ιδιαίτερα οι μέτοχοι, αλλά και οι τρίτοι, είτε αυτοί είναι προσωπικό της επιχείρησης είτε προμηθευτές και οποιοιδήποτε άλλοι.

Και στις δύο πάντως περιπτώσεις που αναφέρονται στην συνέχεια, το ποσοστό υπολογισμού λαμβάνεται αφού ληφθούν όλες οι σημειώσεις της εταιρείας στον ισολογισμό και οι παρατηρήσεις του ελεγκτή στο πιστοποιητικό του, και γίνουν οι αναγκαίες αναμορφώσεις των κονδυλίων και της καθαρής λογιστικής θέσης.

Συγκεκριμένα¹⁰.

α. Ίδια κεφάλαια μικρότερα από το ½ του μετοχικού κεφαλαίου (άρθρο 47 Κ.Ν.2190/1920).

¹⁰International federation of accountants, handbook of international auditing, assurance, and ethics pronouncements, 2004 edition

Στην περίπτωση αυτή, το Διοικητικό Συμβούλιο υποχρεούται να συγκαλέσει γενική συνέλευση, μέσα σε προθεσμία 6 μηνών από την λήξη της χρήσης, που θα αποφασίσει την λύση της εταιρείας ή την υιοθέτηση άλλου μέτρου.

β. Ίδια κεφάλαια μικρότερα από το 1/10 του μετοχικού κεφαλαίου (άρθρο 48Κ.Ν.2190/1920).

Στην περίπτωση αυτή, το Υπουργείο Εμπορίου ανακαλεί την σύσταση της εταιρείας, εκτός αν η γενική συνέλευση η οποία θα εγκρίνει τις οικονομικές καταστάσεις αυξήσει το μετοχικό κεφάλαιο ή λάβει κάποιο άλλο μέτρο.

8) Απόσβεση Ζημιών Αποτίμησης Συμμετοχών

Με φορολογική διάταξη (άρθρο 37, Ν.2874/2000), η ζημιά από αποτίμηση μετοχών εισηγμένες στο χρηματιστήριο ή η ζημιά από πώληση αυτών επιτρέπεται να καταχωρηθεί στα έξοδα πολυετούς απόσβεσης και να εκπέσει ισόποσα σε 5 χρήσεις. Με τον τρόπο αυτό, δίνεται η δυνατότητα στις επιχειρήσεις, μια ζημιά η οποία αφορά την τρέχουσα χρήση, να την μετακυλήσουν σε επόμενες, βελτιώνοντας έτσι τα αποτελέσματα της τρέχουσας χρήσης και επιβαρύνοντας ισόποσα τα αποτελέσματα των μελλοντικών χρήσεων.

Ο χειρισμός αυτός, παρά το ότι επιτρέπεται σύμφωνα με την ανώτερη διάταξη, εντούτοις είναι αντίθετος με τις βασικές λογιστικές αρχές και τον Κ.Ν.2190/1920, και ως εκ τούτου, ο ελεγκτής αναφέρει στο πιστοποιητικό την παρέκκλιση αυτή, καθώς και το ποσοστό το οποίο δεν αφορά την κυλιόμενη χρήση αλλά τις προηγούμενες.

9) Συμμετοχές σε Εταιρείες μη Εισηγμένες στο Χρηματιστήριο

Στις περιπτώσεις αυτές όπου η εταιρεία έχει συμμετοχή σε εταιρείες οι οποίες δεν είναι εισηγμένες στο χρηματιστήριο, η αποτίμηση τους πρέπει να γίνεται με βάση τον πιο πρόσφατα συνταγμένο ισολογισμό. Για το σκοπό αυτό, ο ισολογισμός αυτός θα πρέπει να αναμορφώνεται με βάση τις παρατηρήσεις που έχει διατυπώσει ο ελεγκτής. Σε κάθε περίπτωση αν η τρέχουσα λογιστική αξία της συμμετοχής είναι χαμηλότερη από την αξία κτήσης θα πρέπει να σχηματίζεται πρόβλεψη υποτίμησης. Με την αναμόρφωση αυτή των συμμετοχών στην πραγματική λογιστική τους αξία, επιτυγχάνεται η ορθή απεικόνισή τους στο Ισολογισμό.

10) Απόσβεση Χρεωστικών Διαφορών

Σε δύο πρόσφατες περιπτώσεις, η ανατίμηση των ισοτιμιών των ξένων νομισμάτων (δολάριο και ιαπωνικό γεν) ήταν τέτοια, ώστε οι προκύπτουσες συναλλαγματικές διαφορές ήταν σημαντικές και με φορολογικές διατάξεις επιτράπηκε η απόσβεση η απόσβεση των προκύπτουσών συναλλαγματικών διαφορών σε τρία χρόνια.

Με τον τρόπο αυτό, δίνεται η δυνατότητα στις επιχειρήσεις να μετακυλήσουν στο μέλλον μια ζημία η οποία αφορά την τρέχουσα χρήση, βελτιώνοντας τα αποτελέσματα της τρέχουσας χρήσης και επιβαρύνοντας ισόποσα τα αποτελέσματα των μελλοντικών χρήσεων.

Στις περιπτώσεις αυτές που οι επιχειρήσεις ακολούθησαν αυτές τις φορολογικές διατάξεις, οι ελεγκτές αναφέρουν στο πιστοποιητικό το ποσό των

συναλλαγματικών διαφορών , οι οποίες έχουν μεταφερθεί σε δαπάνες πολυετούς απόσβεσης, το ποσό των αποσβέσεων το οποίο επιβαρύνει την τρέχουσα χρήση και το ποσό των σωρευμένων αποσβέσεων που επιβάρυνε τις προηγούμενες χρήσεις.

11) Δάνεια – Πιστώσεις προς Ιδρυτές, Μετόχους, Μέλη Δ.Σ., Διευθυντές

Μία άλλη περίπτωση παρατήρησης, η οποία απαντάται στα πιστοποιητικά των ελεγκτών είναι σχετική με το άρθρο 23^α του Κ.Ν.2190/1920. Σύμφωνα με την διάταξη αυτή, η παροχή δανείων και η παροχή πιστώσεων προς ιδρυτές, μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου, γενικούς διευθυντές ή διευθυντές της εταιρείας, καθώς και συγγενικά πρόσωπα μέχρι τρίτου βαθμού με οποιοδήποτε τρόπο, ή η παροχή εγγυήσεων υπέρ αυτών απαγορεύεται απολύτως και είναι άκυρα. Στις περιπτώσεις αυτές στο πιστοποιητικό του ελεγκτή υπάρχει η γνωστοποίηση ότι συντρέχει η περίπτωση εφαρμογής των απαγορεύσεων του άρθρου 23^α του Κ.Ν.2190/1920.

12) Αδυναμία Επιβεβαιώσεις της Ύπαρξης Περιουσιακών Στοιχείων

Στις περιπτώσεις όπου οι ελεγκτές δεν μπόρεσαν να επιβεβαιώνουν την ύπαρξη στοιχείων ενεργητικού, όπως κάποιο πάγιο στοιχείο ή αποθέματα υλικών, εμπορευμάτων, επιταγών ή διαθεσίμων, γνωστοποιούν την επιφύλαξή τους αυτή στο πιστοποιητικό που χορηγούν. Ο χρήστης των οικονομικών καταστάσεων θα

πρέπει να δίνει ιδιαίτερη σημασία στις περιπτώσεις των πιστοποιητικών όπου αναφέρονται τέτοιες παρατηρήσεις.

13) Υποτιμημένα Αποθέματα

Σημαντική παρατήρηση η οποία διατυπώνεται στα πιστοποιητικά των ελεγκτών σχετικά με τα αποθέματα είναι η αναφορά σε βραδέως κινούμενα ή απαξιωμένα αποθέματα. Αυτά τα αποθέματα συνήθως σχηματίζονται με το πέρασμα του χρόνου, όταν η επιχείρηση αδυνατεί να διαθέσει καθώς δεν υπάρχει πλέον ζήτηση για αυτά, ή έχουν ξεπεραστεί τεχνολογικά, ή έχουν καταστραφεί. Για το λόγο αυτό, η εταιρεία θα πρέπει να απεικονίζει την πραγματική τους αξία και όχι αυτή που είχαν όταν τα απέκτησε.

Σύμφωνα με τον Κ.Ν.2190/1920 τα αποθέματα αποτιμώνται στη χαμηλότερη αξία μεταξύ τιμής κτήσης τους ή του κόστους παραγωγής τους, της τιμής στην οποία η επιχείρηση δύναται να τα αγοράσει ή να τα παράγει ή στην καθαρή ρευστοποιήσιμη αξία τους.

14) Εγγυήσεις – Εμπράγματα Ασφάλειες

Στις σημειώσεις της εταιρείας αναφέρονται οι εμπράγματες ασφάλειες που έχουν χορηγηθεί από την εταιρεία. Σε ορισμένες περιπτώσεις, αν η εταιρεία

επιλέξει να μην αναφέρει το ύψος των εμπράγματων ασφαλειών στο ισολογισμό και να τις αναφέρει στο προσάρτημα, τότε μπορεί στο πιστοποιητικό έλεγχου να γίνει αναφορά ότι οι εμπράγματες ασφάλειες αναφέρονται στο προσάρτημα, ώστε ο αναγνώστης των οικονομικών καταστάσεων να μην σχηματίσει λανθασμένη εντύπωση ότι δεν υπάρχουν καθόλου. Οι χορηγηθείσες εγγυήσεις

και ακόμα περισσότερα οι εμπράγματα ασφάλειες απαντώνται σε εταιρείες όπου έχουν σημαντικό δανεισμό, βραχυπρόθεσμο ή και μακροπρόθεσμο, και είναι εξαιρετικής σημασίας, καθώς αν αυτές καταπέσουν, η εταιρεία θα αντιμετωπίζει σοβαρό πρόβλημα λειτουργίας και επιβίωσης.

15) Άθροιση Παρατηρήσεων στους Ενοποιημένους Ισολογισμούς

Στα πιστοποιητικά ελέγχου τα οποία αναφέρονται σε ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις γίνεται συνάθροιση όλων των παρατηρήσεων των ελεγκτών, οι οποίες έχουν αναφερθεί στις επιμέρους ατομικές καταστάσεις, εκτός από εκείνες οι οποίες απαλείφονται από την ενοποίηση. Επίσης, είναι πιθανό κάποιες παρατηρήσεις να μην αναφέρονται λόγω μειωμένης σημαντικότητας τους σε σχέση με τα ενοποιημένα μεγέθη των οικονομικών καταστάσεων.

16) Κατασκευαστικές Εταιρείες

Εκτός από τα υπόλοιπα θέματα που αναφέρονται και ανωτέρω, δύο θέματα τα οποία εμφανίζονται συχνά στις οικονομικές καταστάσεις των κατασκευαστικών επιχειρήσεων είναι:

α. Απόσβεση απαιτήσεων από κοινοπραξίες

Ορισμένες κατασκευαστικές εταιρείες έχουν κάνει χρήση των ευεργετικών διατάξεων του αρ. 45 του Ν. 2992/2002 σύμφωνα με τον οποίο μπορούσαν να μεταφέρουν απαιτήσεις από κοινοπραξίες τους και να τις αποσβένουν τμηματικά και ισόποσα σε πέντε χρήσεις κατά παρέκκλιση των διατάξεων του Κ.Ν.2190/1920. Ουσιαστικά με την διάταξη αυτή, η διοίκηση γνωρίζει ότι υπάρχει ένα σημαντικό ποσό απαιτήσεων το οποίο πρέπει να διαγραφεί ως μη δυνάμενο

να εισπραχθεί και στην συνέχεια να επιτρέπει αντί να επιβαρύνει τα αποτελέσματα της χρήσης να επιβαρύνει και τις μελλοντικές χρήσεις.

β. Απόσβεση υπεραξίας που σχηματίσθηκε από απορρόφηση συμμετοχών

Επίσης η υπεραξία η οποία προκύπτει από απορρόφηση συμμετοχών αποσβένεται τμηματικά και ισόποσα εντός πέντε ετών σύμφωνα με το άρθρο 43 του Κ.Ν.2190/1920. Με το άρθρο 29 του Κ.Ν.3091/2002 παρέχεται η δυνατότητα στις επιχειρήσεις να συμψηφισθεί με τα αποθεματικά των απορροφημένων επιχειρήσεων τα οποία υπήρχαν την στιγμή του μετασχηματισμού ή σχηματίζονται από κέρδη των επόμενων χρήσεων, είτε εφάπαξ είτε τμηματικά και ισόποσα σε δύο χρήσεις. Έτσι η υπεραξία μεταφέρεται στα ίδια κεφάλαια χωρίς να περνά από τα αποτελέσματα χρήσης (καθώς αποσβένεται), εμφανίζοντας με τον τρόπο αυτό τα καθαρά κέρδη. Επειδή και αυτή η ευνοϊκή φορολογική διάταξη είναι παρέκκλιση από την πιο πάνω διάταξη Κ.Ν.2190/1920 αναφέρεται στο πιστοποιητικό των ελεγκτών¹¹.»

1.2.ΣΥΓΧΥΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ ΜΕ ΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

Οι οικονομικές καταστάσεις οι οποίες συντάσσονται σύμφωνα με το Κ.Ν.2190/1920 πρέπει να συντάσσονται σύμφωνα με το ελληνικό λογιστικό

¹¹Γκίκας Δημήτριος, 2002, Χρηματοοικονομική Ανάλυση Λογιστικών Καταστάσεων, εκδ. Μπένος Αθήνα

σχέδιο. Η υιοθέτηση λογιστικών αρχών οι οποίες προβλέπονται από τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα αποτελεί παρέκκλιση από της διατάξεις της εμπορικής νομοθεσίας και η εταιρεία οφείλει να κάνει γνωστοποίηση αυτών των παρεκκλίσεων στις σημειώσεις στον ισολογισμό, ενώ και ο ελεγκτής κάνει μνεία αυτών των αποκλίσεων στο πιστοποιητικό που χορηγεί.

Επίπεδα χρηματοοικονομικής ανάλυσης

Σε σχετική πτυχιακή [3], περιγράφεται ο σκοπός για τον οποίο πραγματοποιείται η ανάλυση των λογιστικών καταστάσεων σε μια επιχείρηση. Συγκεκριμένα αναφέρεται ότι:

«Η Ανάλυση της Οικονομίας

Η γνώση του οικονομικού περιβάλλοντος στο οποίο λειτουργεί μια επιχείρηση επιτρέπει την καλύτερη αξιολόγηση των επιτεύξεων του παρελθόντος, τον καταλογισμό ευθυνών και την ακριβέστερη πρόβλεψη των αποδόσεων του μέλλοντος.»[3]

Τα υψηλά κέρδη, για παράδειγμα, των κατασκευαστικών εταιρειών κατά την περίοδο 1993-1995 αποδίδονται στον μεγάλο αριθμό δημόσιων έργων τα οποία εκτελούνταν με τη χρηματοδοτική υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ η αύξηση των επιτρεπόμενων τιμών πώλησης μιας μεγάλης ποικιλίας φαρμάκων,

η οποία συνέβηκε το 1996, αναμένεται να έχει θετικές συνέπειες για τα μελλοντικά κέρδη των φαρμακευτικών επιχειρήσεων.

«Η γνώση και η δυνατότητα ερμηνείας διαφόρων χρηματοοικονομικών μεγεθών, όπως το ακαθάριστο εθνικό εισόδημα, ο πληθωρισμός, το έλλειμμα του κρατικού προϋπολογισμού, το ύψος των επιτοκίων, το ποσοστό των ανέργων και η προσφορά χρήματος, επιτρέπουν στον αναλυτή να αναγνωρίσει τις συνέπειες που έχουν για τα κέρδη και τις ταμειακές ροές μεταβολές αυτών των μεγεθών.»[3]

Τα υψηλά επιτόκια, για παράδειγμα, μειώνουν την παρούσα αξία των αναμενόμενων ταμειακών ροών από επενδύσεις σε πάγια τις καθιστούν μια λιγότερο ελκυστική επενδυτική επιλογή. Ένα χαμηλότερο ύψος των επενδύσεων σε πάγια, όμως, επηρεάζει τα μελλοντικά κέρδη και τις μελλοντικές ταμειακές ροές από λειτουργικές δραστηριότητες καθώς και την αξία της επιχείρησης ¹².

«Οι μακροοικονομικοί παράγοντες που μπορούν να ενδιαφέρουν έναν αναλυτή είναι δυνατό να ενταχθούν σε δύο ευρύτερες κατηγορίες σε αυτούς οι οποίοι προκαλούν μεταβολή στη συνολική ζήτηση αγαθών και υπηρεσιών στην οικονομία και σε αυτούς οι οποίοι προκαλούν μεταβολή στη συνολική προσφορά. Παραδείγματα μακροοικονομικών παραγόντων και ενεργειών με θετικές συνέπειες για τη συνολική ζήτηση αποτελούν: η αύξηση των κρατικών δαπανών, η αύξηση της προσφοράς χρήματος, η αύξηση της ζήτησης από ξένες χώρες και η μείωση των φορολογικών συντελεστών.»[3]

¹² Γκίκας Δημήτριος, 2002, *Χρηματοοικονομική Ανάλυση Λογιστικών Καταστάσεων*, εκδ. Μπένος Αθήνα.

Οι ξαφνικές αυτές μεταβολές στη συνολική ζήτηση χαρακτηρίζονται από μεταβολές στο συνολικό προϊόν της οικονομίας οι οποίες είναι στην ίδια κατεύθυνση με τις μεταβολές των επιτοκίων και του πληθωρισμού. Παραδείγματα γεγονότων με αρνητικές συνέπειες για τη συνολική προσφορά αγαθών και υπηρεσιών αποτελούν: η αύξηση της τιμής του πετρελαίου, η ολοκληρωτική καταστροφή της γεωργικής παραγωγής από φυσικές δυνάμεις, η αύξηση των μισθών και ημερομισθίων. Οι μεταβολές αυτές στη συνολική προσφορά χαρακτηρίζονται από μεταβολές του συνολικού προϊόντος οι οποίες είναι στην αντίθετη κατεύθυνση από τις μεταβολές των επιτοκίων και του πληθωρισμού.

Καθώς και η οικονομία μιας χώρας περνά διαδοχικά από περιόδους ύφεσης και ανάκαμψης, η δυνατότητα πρόβλεψης της φάσης του οικονομικού κύκλου επιτρέπει την ακριβέστερη πρόβλεψη των μελλοντικών κερδών των επιχειρήσεων ενός κλάδου. Όταν η οικονομία εξέρχεται από μία περίοδο ύφεσης, τότε οι κυκλικές επιχειρήσεις (Cyclical firms), οι οποίες είναι ιδιαίτερα ευαίσθητες στην οικονομική κατάσταση που επικρατεί, αναμένουν σημαντικές αυξήσεις στα κέρδη. Παραδείγματα τέτοιων επιχειρήσεων αποτελούν οι επιχειρήσεις παραγωγής τσιμέντου ή επιχειρήσεις παραγωγής και επεξεργασίας μετάλλων. Αντίθετα, οι επιχειρήσεις οι οποίες δεν είναι ευαίσθητες στη φάση του κύκλου που βρίσκεται η οικονομία, δηλαδή οι γνωστές ως «αμυντικές» επιχειρήσεις (defensive firms), όπως αυτές του κλάδου των τροφίμων ή του κλάδου της παραγωγής φαρμάκων, αναμένουν, σε σύγκριση με τις κυκλικές επιχειρήσεις,

υψηλότερα κέρδη όταν η οικονομία εισέρχεται σε περίοδο ύφεσης.

Η Ανάλυση του Κλάδου

«Το επόμενο επίπεδο ανάλυσης απαιτεί εξέταση των συνθηκών του κλάδου στον οποίο λειτουργεί η επιχείρηση. Κάθε κλάδος συνήθως περνά από τις εξής διαδοχικές φάσεις ζωής έναρξη, παγιοποίηση, ωρίμανση και παρακμή. Κατά τη φάση της έναρξης της ζωής ενός κλάδου, παρατηρείται η εισαγωγή μιας νέας τεχνολογίας ή ενός νέου προϊόντος η οποία συνοδεύεται από πολύ υψηλούς ρυθμούς αύξησης των πωλήσεων για όλο τον κλάδο αλλά όχι και κατ' ανάγκη για όλες τις επιχειρήσεις του κλάδου, μερικές από τις οποίες θα εξαγοραστούν από άλλες περισσότερο υγιείς και άλλες θα χρεοκοπήσουν. Κατά τη φάση της παγιοποίησης, οι πωλήσεις και τα κέρδη αυξάνονται με ρυθμούς υψηλότερους από τους ρυθμούς ανάπτυξης της οικονομίας, εμφανίζονται οι ηγέτιδες επιχειρήσεις στον κλάδο και το μερίδιο αγοράς που έχει η κάθε επιχείρηση είναι πλέον γνωστό. Κατά τη φάση της ωρίμανσης, ο ρυθμός αύξησης των πωλήσεων είναι ανάλογος του ρυθμού ανάπτυξης της οικονομίας, ο ανταγωνισμός όμως έχει αυξηθεί με αποτέλεσμα να έχει συμπιέσει τα κέρδη, τα οποία δε γνωρίζουν τους ρυθμούς αύξησης των προηγούμενων φάσεων. Κατά τη φάση αυτή της ωρίμανσης, έχει επιτευχθεί η συσσώρευση μεγάλων ποσών διαθεσίμων, τα οποία θα πρέπει να διανέμονται στους μετόχους καθώς υπάρχουν περιορισμένες ευκαιρίες επένδυσης στον ίδιο κλάδο. Τέλος, κατά τη φάση της παρακμής, επικρατούν ρυθμοί αύξησης των πωλήσεων μικρότεροι του ρυθμού

ανάπτυξης της οικονομίας ή ακόμα και συρρίκνωση των πωλήσεων¹³. »[3]

Ο βαθμός του ανταγωνισμού αποτελεί επίσης μία σπουδαία διάσταση, η οποία πρέπει να αναλυθεί, σε έναν κλάδο. Όσο εντονότερος είναι ο ανταγωνισμός, τόσο χαμηλότερα είναι τα κέρδη τα οποία επιτυγχάνει μια επιχείρηση η οποία λειτουργεί στο συγκεκριμένο κλάδο. Αντίθετα, εάν ο ανταγωνισμός δεν είναι έντονος, τότε οι επιχειρήσεις οι οποίες έχουν ηγετικές θέσεις στον κλάδο είναι πολύ πιθανό να επιτυγχάνουν υπερβολικά κέρδη. Η ένταση του ανταγωνισμού που επικρατεί σε έναν κλάδο θα μπορούσε να εκτιμηθεί αν χρησιμοποιηθούν δείκτες συγκέντρωσης, όπως για παράδειγμα οι πωλήσεις των δύο (ή τεσσάρων) μεγαλύτερων επιχειρήσεων του κλάδου προς το σύνολο των πωλήσεων του κλάδου. Όσο μεγαλύτερος είναι αυτός ο δείκτης, τόσο μεγαλύτερη είναι η συγκέντρωση των πωλήσεων μεταξύ ενός μικρού αριθμού επιχειρήσεων και τόσο ηπιότερος αναμένεται να είναι ο ανταγωνισμός που επικρατεί στον κλάδο.

Αναγνώριση της φάσης του κύκλου ζωής που βρίσκεται ένας κλάδος και της έντασης του ανταγωνισμού που επικρατεί στον κλάδο επιτρέπει την καλύτερη πρόβλεψη των ρυθμών αύξησης των πωλήσεων και των επενδύσεων οι οποίες απαιτούνται για να στηρίξουν τις μελλοντικές πωλήσεις, την ανεύρεση πηγών για τη χρηματοδότηση των επενδύσεων και την εκτίμηση των κερδών που αναμένονται από αυτές τις επενδύσεις. Οι πληροφορίες αυτές είναι απολύτως απαραίτητες σε αποφάσεις εισόδου σε κάποιο κλάδο, χρηματοδότησης μιας επένδυσης και καθορισμού της πραγματικής αξίας μιας επιχείρησης.

¹³Γκίκας Δημήτριος, 2002, *Χρηματοοικονομική Ανάλυση Λογιστικών Καταστάσεων*, εκδ. Μπένος Αθήνα.

Η Ανάλυση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών μιας επιχείρησης

«Μετά την ανάλυση της οικονομίας και του κλάδου που ανήκει η επιχείρηση απαιτείται λεπτομερής ανάλυση των ατομικών χαρακτηριστικών της επιχείρησης. Η ανάλυση αυτή εξετάζει τόσο τα ποσοτικά όσο και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της επιχείρησης. Κατά τη διάρκεια της ανάλυσης καθώς και μετά την ανάλυση, όταν εξάγονται συμπεράσματα, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι υπάρχει μια διαρκής επίδραση και αλληλεξάρτηση των ποσοτικών και ποιοτικών χαρακτηριστικών της επιχείρησης.»[3]

Τα σπουδαιότερα ποιοτικά χαρακτηριστικά μιας επιχείρησης είναι τα ακόλουθα: η ποιότητα της διοίκησης, η ποιότητα των εργασιακών σχέσεων, η ποιότητα των παραγομένων προϊόντων και των παρεχομένων υπηρεσιών, η απουσία εξάρτησης από έναν πελάτη ή έναν προμηθευτή και η κοινωνική ευαισθησία της επιχείρησης.

Ο όρος "ποιότητα της διοίκησης" μιας επιχείρησης αναφέρεται στην ορθότητα των επιλογών της διοίκησης σχετικά με τις επιχειρηματικές δραστηριότητες οι οποίες έχουν αναληφθεί, τις επενδύσεις οι οποίες έχουν γίνει, τους τρόπους χρηματοδότησης της επιχείρησης, τη μερισματική πολιτική, την αξιοποίηση και εξέλιξη του προσωπικού και γενικά την αύξηση της αξίας της επιχείρησης. Μία διοίκηση υψηλής ποιότητας έχει την ικανότητα να αντιλαμβάνεται τις μεταβολές οι οποίες συμβαίνουν στην αγορά, στην κοινωνία και στην ίδια την επιχείρηση, να αντιδρά και να επιτυγχάνει την αύξηση του πλούτου των μετόχων. Αυτές οι ικανότητες και οι γνώσεις των διοικητικών στελεχών αποτελούν σπουδαία

χαρακτηριστικά διοικήσεων υψηλής ποιότητας τα οποία μακροχρόνια γίνονται γνωστά στην αγορά εργασίας. Τα στελέχη με αυτά τα προσόντα όχι μόνο αμείβονται ανάλογα, αλλά δέχονται και πολλαπλές προσφορές εργασίας από άλλες επιχειρήσεις. Τα ενημερωτικά δελτία των εταιρειών που εισάγονται στο Χρηματιστήριο Αθηνών αποτελούν μία σπουδαία πηγή πληροφόρησης για την πανεπιστημιακή εκπαίδευση και την εμπειρία των στελεχών τους¹⁴.

Μία διοίκηση υψηλής ποιότητας διακρίνεται επίσης για το ήθος της, χρησιμοποιεί μόνο θεμιτά μέσα για την επίτευξη των στόχων της, σέβεται όλους τους νόμους και κανόνες που καθορίζει η χώρα στην οποία λειτουργεί και έχει έναν κώδικα ηθικής συμπεριφοράς ο οποίος είναι γνωστός τόσο στους εργαζόμενους όσο και στις ομάδες οι οποίες ευρίσκονται έξω από την επιχείρηση. Τα ενημερωτικά δελτία εταιρειών που εισάγονται στο Χρηματιστήριο Αθηνών επίσης αναφέρουν αν τα στελέχη της εταιρείας έχουν καταδικαστεί για τυχόν αξιόποινες πράξεις ή εάν υπάρχουν κάποιες δικαστικές εκκρεμότητες εναντίον τους σχετικές με επιχειρηματικές, διευθυντικές ή χρηματιστηριακές δραστηριότητες.

Πληροφορίες για τις αξιόποινες πράξεις διοικητικών στελεχών συχνά παρέχονται και από τον ημερήσιο τύπο.

Η ποιότητα των εργασιακών σχέσεων αναφέρεται στην ύπαρξη αρμονικών σχέσεων μεταξύ εργαζόμενων και διοίκησης, της οποίας οι ενέργειες πρέπει να είναι σύμφωνες με τα συμφέροντα των μετόχων. Όταν οι εργαζόμενοι λαμβάνουν αυξήσεις ανάλογες με την αύξηση της παραγωγικότητάς τους, όταν δεν έχουν υπερβολικές αξιώσεις οι οποίες μειώνουν την ανταγωνιστικότητα των

¹⁴Γκίκας Δημήτριος, 2002, *Χρηματοοικονομική Ανάλυση Λογιστικών Καταστάσεων*, εκδ. Μπένος Αθήνα

προϊόντων της επιχείρησης, όταν δεν καταφεύγουν σε απεργίες για να επιβάλλουν τις αξιώσεις τους και όταν διακρίνονται για τη διαλλακτικότητά τους και την ευκολία προσαρμογής στις μεταβαλλόμενες απαιτήσεις του περιβάλλοντος, τότε οι εργασιακές σχέσεις θεωρούνται υψηλής ποιότητας. Η ανάλυση των εργασιακών σχέσεων θα πρέπει να εξετάσει τις αυξήσεις των αμοιβών τις οποίες έχουν λάβει στο παρελθόν οι εργαζόμενοι, τον τρόπο με τον οποίο χορηγήθηκαν οι αυξήσεις, δηλαδή αν θεωρήθηκαν ανάλογες με την αύξηση της παραγωγικότητας των εργαζομένων ή αν επιβλήθηκαν μετά από απεργίες, τις συνέπειες αυτών των αυξήσεων για το κόστος παραγωγής των προϊόντων, τη δυνατότητα μεταφοράς των αυξήσεων του κόστους στους πελάτες ή την απώλεια μεριδίου αγοράς, τη διάρκεια της υπάρχουσας σύμβασης εργασίας και τις συνέπειες που θα έχει η διαπραγμάτευση μιας νέας σύμβασης. Η άντληση πληροφοριών και η εξαγωγή συμπερασμάτων για τις σχέσεις διοίκησης και εργαζομένων συνήθως απαιτεί μία επίσκεψη στην επιχείρηση καθώς και μία προσεκτική εξέταση του τοπικού τύπου, ο οποίος πρώτος γνωρίζει και αναφέρει την παρουσία προβλημάτων μεταξύ διοίκησης και εργαζομένων.

Η ποιότητα των παραγόμενων προϊόντων και των παρεχόμενων υπηρεσιών εξασφαλίζουν τη μακροχρόνια εμπιστοσύνη των πελατών σε μία επιχείρηση. Για να αποκτηθεί αυτή η εμπιστοσύνη, όμως, απαιτείται η διενέργεια επενδύσεων και η εφαρμογή προγραμμάτων τα οποία αφορούν όλες τις διαστάσεις της ποιότητας μέσα στην επιχείρηση. Ένα τέτοιο πρόγραμμα διαχείρισης όλων των διαστάσεων της ποιότητας (Total Quality Management) έχει τα εξής

χαρακτηριστικά¹⁵:

- Αναγνωρίζει τους εργαζόμενους ως τους πλέον ειδικούς και τους δίνει την εξουσία να εφαρμόζουν νέους και καλύτερους τρόπους για να επιτελούν τα καθήκοντά τους.
- Καθορίζει ως στόχο όλων των εργαζόμενων ένα μηδενικό ποσοστό ελαττωματικών προϊόντων.
- Παρέχει ποσοτικές μετρήσεις και πληροφόρηση στους εργαζόμενους για την ποιότητα των παραγομένων απ' αυτούς προϊόντων.
- Απαιτεί ομαδική εργασία, καθώς οι εργαζόμενοι και η διοίκηση αποτελούν μία ομάδα, η δε συμμετοχή των εργαζόμενων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων θεωρείται ο αποτελεσματικότερος τρόπος βελτίωσης της ποιότητας, μείωσης του κόστους παραγωγής και επίτευξης των αναγκαίων στόχων παραγωγής.

Οι συνέπειες για μία επιχείρηση της έμφασης που δίνεται στην ποιότητα των παραγομένων προϊόντων και των παρεχομένων υπηρεσιών είναι αύξηση τόσο του μεριδίου αγοράς όσο και του ρυθμού αύξησης των κερδών. Καθώς και οι δύο αυτές διαστάσεις ενδιαφέρουν έναν αναλυτή, θα πρέπει να συλλέξει πληροφορίες από την ίδια την επιχείρηση και από εξωτερικές πηγές, όπως δημοσιεύσεις και μελέτες οι οποίες αφορούν τον κλάδο, για την ύπαρξη διεθνώς αναγνωρισμένων πιστοποιητικών τα οποία αποδεικνύουν ότι πράγματι υπάρχει ενδιαφέρον για θέματα ποιότητας.

«Η εξάρτηση από έναν πελάτη αυξάνει τον επιχειρηματικό κίνδυνο μιας

¹⁵Γκίκας Δημήτριος, 2002, *Χρηματοοικονομική Ανάλυση Λογιστικών Καταστάσεων*, εκδ. Μπένος Αθήνα

επιχείρησης, αν ο πελάτης αποφασίσει να αγοράσει ένα υποκατάστατο προϊόν από άλλη επιχείρηση ή αν χρεοκοπήσει, με δυσμενείς συνέπειες όχι μόνο για τις πωλήσεις και τα κέρδη της αλλά και για την πιθανότητα επιβίωσης της επιχείρησης.

Η εξάρτηση από ένα προμηθευτή επίσης, κρύβει σοβαρό κίνδυνο διακοπής της παραγωγικής δραστηριότητας μιας επιχείρησης με δυσμενείς συνέπειες για τις πωλήσεις και τα κέρδη, αν ο προμηθευτής παύσει να λειτουργεί ή αν σταματήσει να προμηθεύει ένα συγκεκριμένο τμήμα ενός προϊόντος ή αν αυξήσει τις τιμές του.»[3]

ΚΕΦΑΛΑΙΟ2:

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

Η παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων μιας επιχείρησης επιτυγχάνεται μέσα από τους εξής τρόπους την ανάλυση των αριθμοδεικτών, τις καταστάσεις κοινών μεγεθών και τις καταστάσεις τάσεων. Στο παρόν κεφάλαιο αναλύονται διεξοδικά οι παραπάνω τρόποι.

2.1. ΟΙ ΑΡΙΘΜΟΔΕΙΚΤΕΣ

Στις σημειώσεις του Κ. Γκλεζάκου [4] παρατηρούμε κάποιους από τους σκοπούς για τους οποίους χρησιμοποιούνται οι αριθμοδείκτες σε μια επιχείρηση.

«Κατά τον Γκλεζάκο (2006) οι αριθμοδείκτες δύνανται να χρησιμοποιηθούν για πολλούς σκοπούς, καθώς παρέχουν χρηματοοικονομικές πληροφορίες σε διαφορετικές ομάδες προσώπων, οι οποίες μπορεί να είναι¹⁶:

- ✓ Μέτοχοι
- ✓ Διοίκηση
- ✓ Επενδυτικοί Σύμβουλοι
- ✓ Απασχολούμενο Προσωπικό
- ✓ Προμηθευτές
- ✓ Πελάτες

¹⁶Γκλεζάκος, Μ. (2006). *Εισαγωγή στην Ανάλυση της Οικονομικής Κατάστασης των Επιχειρήσεων*. Πανεπιστήμιο Πειραιώς. Τμήμα Στατιστικής και Ασφαλιστικής Επιστήμης.

- ✓ Το Κράτος
- ✓ Το κοινωνικό Σύνολο

Δανειστές: οι δανειστές ενδιαφέρονται κυρίως για την ικανότητα της εταιρίας να παρουσιάζει θετικές ταμιακές ροές, και δευτερευόντως για την αποδοτικότητα ή κερδοφορία της εταιρίας.

Κατά τον Γκλεζάκο (2006: 67) οι αριθμοδείκτες δύνανται να χρησιμοποιηθούν προκειμένου να :

1. Εκτιμήσουμε την βιωσιμότητα μιας μονάδας
2. Εκτιμήσουμε την αποτελεσματικότητα ενός επενδυτικού σχεδίου (ή γενικότερα, ενός προγράμματος δράσης).
3. Προβούμε σε προβλέψεις χρεοκοπίας
4. Εκτιμήσουμε την αξία μιας επιχείρησης.

Κατά τον υπολογισμό των αριθμοδεικτών είναι δυνατό να προκύψουν ορισμένα προβλήματα τα οποία, εάν δεν αντιμετωπιστούν κατάλληλα, ενδεχομένως να οδηγήσουν στον προσδιορισμό παραπλανητικών τιμών. Τα προβλήματα αυτά συνήθως οφείλονται στις πιο ακόλουθες αιτίες:

- ✓ Εκτιμήσουμε την αξία μιας επιχείρησης .
- ✓ Ύπαρξη αρνητικών παρανομαστών ή αριθμητών .
- ✓ Ύπαρξη ακραίων τιμών, οφειλόμενων σε λανθασμένη καταχώρηση ή συγκυριακή επικράτηση ασυνήθιστων τιμών των αντίστοιχων παραμέτρων.

- ✓ Χρησιμοποίηση, ως παρανομαστών, μεταβλητών με τιμές που τείνουν στο μηδέν. Σε μια τέτοια περίπτωση, οι τιμές των αντίστοιχων δεικτών τείνουν στο άπειρο .
- ✓ Διαφοροποιήσεις μεταξύ επιχειρήσεων ή μεταξύ χρήσεων. Για παράδειγμα, η απόκτηση παγίων με χρηματοδοτική μίσθωση έχει ως αποτέλεσμα την παρουσίαση μειωμένων παγίων στο ενεργητικό. Έτσι, ο δείκτης παγιοποίησης της αντίστοιχης επιχείρησης θα είναι εξαιρετικά χαμηλός, συγκρινόμενος με τον ίδιο δείκτη μιας ομοειδούς επιχείρησης η οποία δεν έχει καταφύγει στη χρηματοδοτική μίσθωση.

Στις περιπτώσεις αυτές, το πρόβλημα αντιμετωπίζεται με χρήση εναλλακτικών δεικτών (οι οποίοι έχουν αντίστοιχο πληροφοριακό περιεχόμενο αλλά συσχετίζουν παραμέτρους που δεν παρουσιάζουν ανάλογα προβλήματα) ή με απαλοιφή των ακραίων τιμών των παραμέτρων ή με απαλοιφή των δεικτών που παρουσιάζουν ακραίες τιμές.» [4]

Αριθμοδείκτες κερδοφορίας και αποδοτικότητας

Στο [5] παρατηρούμε και αναλύουμε συμφώνα πάντα με τον Κ. Γεωργόπουλος Χ. μερικούς βασικούς δείκτες κερδοφορίας και αποδοτικότητας:

✓ **Αριθμοδείκτης του Μικτού και του Καθαρού Περιθωρίου Κέρδους**

«Ο αριθμοδείκτης του μικτού περιθωρίου κέρδους υπολογίζεται από τον λόγο του μικτού κέρδους προς τον κύκλο εργασιών της εταιρίας¹⁷.

$$\text{ΜικτόΠεριθώριο} = \frac{\text{ΜικτάΚέρδη}}{\text{Κύκλοςεργασιών}}$$

Όπου τα μικτά κέρδη προκύπτουν από τις πωλήσεις αφαιρουμένων του κόστους πωλήσεων. Το μικτό περιθώριο κέρδους (ΜΠΚ) μας δείχνει την αξία που καταφέρνει η επιχείρηση να δημιουργήσει από την μεσολάβησή της μεταξύ των αγορών συντελεστών παραγωγής και των αγορών προϊόντων, προς τις οποίες κατευθύνονται τα προϊόντα της. Για παράδειγμα, αναλώνοντας εργασία, πρώτες ύλες, βοηθητικές ύλες και χρησιμοποιώντας τον αναγκαίο εξοπλισμό, μια εταιρία παράγει ένα προϊόν. Εάν το σύνολο των αναλώσεων της κοστίζει 1€ και τα προϊόντα της πωλούνται προς 1,20€, είναι προφανές ότι δημιουργείται προστιθέμενη αξία ίση με 0,20€.

Συνεπώς, οι δύο παράμετροι που προσδιορίζουν την τιμή του δείκτη ΜΠΚ είναι τα έσοδα από πωλήσεις και το κόστος πωληθέντων.

Ο αριθμοδείκτης καθαρού περιθωρίου κέρδους προκύπτει από την διαίρεση των κερδών προ φόρων και τον κύκλο εργασιών της εταιρίας.

¹⁷Γεωργόπουλος, Χ. (2005). *Χρηματοοικονομική Διοίκηση Επιχειρήσεων*. Αθήνα: Ελληνική Ακαδημία Διοίκησης Επιχειρήσεων

$$\text{Καθαρό Περιθώριο} = \frac{\text{Κέρδη προ φόρων}}{\text{Κύκλος εργασιών}}$$

Ο αριθμοδείκτης του καθαρού κέρδους αναφέρεται στο ποσοστό του κέρδους που προέρχεται από τις λειτουργικές δραστηριότητες της επιχείρησης και τις μη λειτουργικές δραστηριότητες της επιχείρησης (όπως τα έσοδα από εκποίηση παγίων στοιχείων κ.α.).

Το υψηλό καθαρό κέρδος σημαίνει αποτελεσματική οργάνωση και διοίκηση τόσο του άμεσου κόστους όσο και των σταθερών εξόδων (όπως είναι τα έξοδα διάθεσης και διοίκησης, και τα χρηματοοικονομικά έξοδα) καθώς και των μη λειτουργικών εσόδων ή εξόδων. Αντίθετα χαμηλό καθαρό κέρδος μπορεί να υποδηλώνει προϊόντα χαμηλών δυνατοτήτων με χαμηλή προστιθέμενη αξία, ή αδυναμία της διοίκησης της επιχείρησης να ασκήσει αποτελεσματική πολιτική και διαχείριση τόσο του άμεσου κόστους όσο και των σταθερών εξόδων ή των μη λειτουργικών εσόδων ή εξόδων. Γι' αυτό μια περαιτέρω ανάλυση των επί μέρους παραγόντων που να επηρεάζουν το κέρδος είναι επιβεβλημένη ώστε να γίνει πιο συγκεκριμένος ο λόγος της υψηλής ή χαμηλής τιμής του αριθμοδείκτη.» [5]

Αριθμοδείκτες κεφαλαιακής διάρθρωσης

Στο [5] (Γεωργόπουλος Χ) και [6] (Δελλή Βασιλική-Χριστίνα) παρατηρούμε και αναλύουμε μερικούς βασικούς δείκτες κεφαλαιακής διάρθρωσης:

Με τους αριθμοδείκτες κεφαλαιακής διάρθρωσης εκτιμάται η μακροχρόνια ικανότητα μιας επιχείρησης να ανταποκρίνεται στις υποχρεώσεις της και ο βαθμός προστασίας που απολαμβάνουν οι πιστωτές της.

Ως διάρθρωση των κεφαλαίων εννοούμε τα διάφορα είδη και τις μορφές κεφαλαίων που χρησιμοποιεί μια επιχείρηση για τη χρηματοδότησή της.

«Κάθε επιχείρηση έχει αναπτυξιακά σχέδια, τα οποία επιδιώκει να υλοποιήσει προκειμένου να επεκταθεί και να εδραιώσει την παρουσία της στον οικονομικό τομέα δραστηριοποίησής της. Για να υλοποιήσει λοιπόν μια εταιρεία τα αναπτυξιακά αυτά σχέδια, χρειάζεται χρηματοδότηση με κεφάλαια, τα οποία μπορεί να αντλήσει με τους παρακάτω τέσσερεις εναλλακτικούς τρόπους:

- ✓ Παρακρατηθέντα κέρδη
- ✓ Αύξηση μετοχικού κεφαλαίου με την έκδοση νέων μετοχών
- ✓ Μακροπρόθεσμο Τραπεζικό δανεισμό
- ✓ Έκδοση εταιρικών ομολόγων

Τα παρακρατηθέντα κέρδη (*retained earnings*) αποτελούν το κεφάλαιο με το φθηνότερο κόστος για την εταιρεία. Οι επενδυτές στερούνται τα μερίσματα που θα είχαν λάβει, με αντάλλαγμα τη συμμετοχή τους στα αυξημένα κέρδη της εταιρείας, αν οι επενδύσεις τις είναι πετυχημένες.» [6]

«Κύριο χαρακτηριστικό των ιδίων κεφαλαίων είναι ότι δεν έχουν εξασφαλισμένη ή υποχρεωτική απόδοση, αφού ακόμα και σε περίπτωση κερδών είναι θέμα απόφασης της διοίκησης και της γενικής συνέλευσης η διανομή μερίσματος στους μετόχους. Επίσης, βασικό χαρακτηριστικό των ιδίων κεφαλαίων είναι ότι

δεν υπάρχει ορισμένο χρονοδιάγραμμα για την επιστροφή τους στους μετόχους. Από την άποψη της σταθερότητας ή του κινδύνου της αφερεγγυότητας της επιχείρησης, τα εξέχοντα χαρακτηριστικά των ιδίων κεφαλαίων είναι ότι από την μια μεριά, αποτελούν μόνιμα κεφάλαια και μπορεί συνεπώς η διοίκηση να υπολογίζει σε αυτά, σε περίοδο αντίξων συνθηκών, και από την άλλη, δεν μπορούν να απαιτήσουν τη λήψη μερίσματος.

Για τους λόγους αυτούς, η επιχείρηση μπορεί με εμπιστοσύνη να επενδύσει τα ίδια κεφάλαια σε πάγια στοιχεία και να τα εκθέσει στον μεγαλύτερο δυνατό κίνδυνο, γιατί σε περίπτωση ζημιών ή δύσκολων συνθηκών, δεν θα τεθεί σε κίνδυνο η σταθερότητά της, αφού δεν θα καταβάλλει σταθερές δόσεις δανείων.

Η έκδοση εταιρικών ομολόγων (corporate bonds) και ο τραπεζικός δανεισμός έχουν άμεσο αντίκτυπο στα οικονομικά αποτελέσματα της εταιρίας καθώς αυτή αναλαμβάνει την υποχρέωση να καταβάλει τόκους, στη περίπτωση δε της έκδοσης ομολόγων πρέπει να επωμιστεί και τα έξοδα της έκδοσης τους, τα οποία δεν είναι πάντοτε αμελητέα. Από την άλλη, τα αυξημένα έξοδα από τους τόκους αντισταθμίζονται, εν μέρει, από τους μειωμένους φόρους.

Οι επιχειρήσεις δανείζονται διότι τα ξένα κεφάλαια κοστίζουν λιγότερο από τα ίδια, καθώς οι μέτοχοι ζητούν συνεχώς μεγαλύτερες αποδόσεις. Έτσι μέσω του δανεισμού μια επιχείρηση μπορεί να βελτιώσει την κερδοφορία της, με αποτέλεσμα την αύξηση της μετοχής, την αύξηση της αναπτυξιακής της δυναμικής και την αύξηση του πλούτου των μετόχων¹⁸. Βέβαια τα ξένα κεφάλαια αυξάνουν τη κερδοφορία αλλά αυξάνουν και τον κίνδυνο, γι αυτό η διοίκηση θα

¹⁸Γεωργόπουλος, Χ. (2005). *Χρηματοοικονομική Διοίκηση Επιχειρήσεων*. Αθήνα: Ελληνική Ακαδημία Διοίκησης Επιχειρήσεων

πρέπει να διατηρεί την κατάλληλη ισορροπία μεταξύ των δύο.» [5]

«Τέλος, η έκδοση μετοχών δεν συνεπάγεται πρόσθετα οικονομικά βάρη για την εταιρία, εκτός από τα έξοδα έκδοσης, τα οποία όμως επωμίζονται οι επενδυτές οι οποίοι καλούνται, να συμμετάσχουν στην αύξηση. Υπάρχει όμως ο κίνδυνος οι επενδυτές, να διαφωνούν με την αύξηση κεφαλαίου οπότε η εταιρία δεν θα είναι σε θέση να συγκεντρώσει τα κεφάλαια που επιθυμεί.» [6]

✓ Αριθμοδείκτης Συνολικής Δανειακής Επιβάρυνσης

«Ο αριθμοδείκτης συνολικής δανειακής επιβάρυνσης (ΣΔΕ) προκύπτει από την διαίρεση του συνολικού δανεισμού της εταιρίας προς τα ίδια κεφάλαια της¹⁹.»[5]

$$\text{ΣΔΕ} = \frac{\text{Συνολικός Δανεισμός}}{\text{Ίδια Κεφάλαια}}$$

«Ο συνολικός δανεισμός, ο οποίος αφορά στο σύνολο των μακροπρόθεσμων υποχρεώσεων και βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων προς τις τράπεζες, ενέχει πλεονεκτήματα για τους ιδιοκτήτες της εταιρίας σε τρεις τουλάχιστον περιπτώσεις²⁰.

Πρώτον, τα ξένα κεφάλαια οδηγούν σε αύξηση της αποδοτικότητας των ιδίων

¹⁹ Γεωργόπουλος, Χ. (2005). *Χρηματοοικονομική Διοίκηση Επιχειρήσεων*. Αθήνα: Ελληνική Ακαδημία Διοίκησης Επιχειρήσεων

²⁰ Αθανασόπουλος, Κ., Γεωργόπουλος Α., και Μπελλάς, Αθ. (2007). *Ανάλυση Λογιστικών Καταστάσεων*. Πανεπιστήμιο Πατρών

κεφαλαίων, καθώς ότι από τα επενδυόμενα ξένα κεφάλαια επιτυγχάνουν απόδοση μεγαλύτερη από το κόστος (επιτόκιο) δανεισμού, τότε τα καθαρά κέρδη που αναλογούν στους μετόχους και γενικότερα, στους ιδιοκτήτες της επιχείρησης, και συνακόλουθα η αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων, θα αυξηθούν.

Δεύτερον, η χρησιμοποίηση ξένων κεφαλαίων επιτρέπει στους ιδιοκτήτες - μετόχους της εταιρίας να διατηρούν τον έλεγχό της, αφού δεν μεταβάλλεται η αναλογία των μετοχών που κατέχουν στον συνολικό αριθμό των μετοχών της εταιρείας.

Τρίτον, μια εταιρεία προκειμένου να εξασφαλιστεί έναντι του πληθωρισμού έχει την δυνατότητα να χρησιμοποιήσει δανειακά κεφάλαια στο χρηματοδοτικό της σχήμα, επειδή ,αφ' ενός μεν, η αγοραστική δύναμη του Ευρώ, σε ένα πληθωριστικό περιβάλλον, συνεχώς μειώνεται και τα λογιστικά κέρδη των επιχειρήσεων εμφανίζονται συνήθως διογκωμένα, αφ' ετέρου δε οι υποχρεώσεις για την εξυπηρέτηση των δανείων παραμένουν σταθερές.»[7]

«Ο εν λόγω αριθμοδείκτης ενδιαφέρει, κατά μείζονα λόγο, τους πιστωτές μιας εταιρείας, αφού μέσω αυτού διαπιστώνεται η ασφάλεια ή όχι η οποία παρέχεται στους δανειστές της επιχείρησης²¹. Συγκεκριμένα, όταν μία εταιρία δανείζεται αναλαμβάνει την υποχρέωση σημαντικής σταθερής εκροής μετρητών για κάποιο χρονικό διάστημα στο μέλλον, ενώ από την άλλη δεν είναι βέβαιη για τις εισροές που θα πραγματοποιήσει κατά το αντίστοιχο χρονικό διάστημα.»[5]

«Μια υψηλή τιμή του εν λόγω δείκτη, ήτοι υψηλή αναλογία ξένων προς ίδια

²¹Γεωργόπουλος, Χ. (2005). *Χρηματοοικονομική Διοίκηση Επιχειρήσεων*. Αθήνα: Ελληνική Ακαδημία Διοίκησης Επιχειρήσεων

κεφάλαια στη συνολική δομή των κεφαλαίων της επιχείρησης μπορεί να σημαίνει τα ακόλουθα πράγματα²².

- ✓ Χαμηλή έως ανύπαρκτη πιστοληπτική ή δανειακή ικανότητα,
- ✓ υψηλές σταθερές υποχρεώσεις από δόσεις και τόκους των δανείων της,
- ✓ περιορισμό, σε μεγάλο βαθμό, της βούλησης και της ανεξαρτησίας της διοίκησης στη λήψη αποφάσεων,
- ✓ σοβαρό περιορισμό στη χρηματοοικονομική ευελιξία της επιχείρησης, δηλαδή της ικανότητάς της με κατάλληλες ενέργειες να αντιμετωπίζει και να προσαρμόζει τη μελλοντική ταμειακή ροή, ώστε να ανταποκρίνεται επιτυχώς σε περιπτώσεις απρόβλεπτων αναγκών και ευκαιριών.

Συνεπώς, όσο μεγαλύτερη είναι η αναλογία αυτή, τόσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα ή ο κίνδυνος που διατρέχει η επιχείρηση, κάποια αντιξοότητα (π.χ. μια παρατεταμένη κάμψη της δραστηριότητας) να την οδηγήσει σε αδυναμία καταβολής των δεδουλευμένων τόκων και δόσεων των δανείων της, καθώς και των λοιπών τρεχουσών υποχρεώσεών της. Αυτό μπορεί να συμβεί, γιατί, από την μια μεριά, θα έχει εξαντληθεί το κεφάλαιο κίνησης και η ρευστότητά της, λόγω των συνεχώς πραγματοποιούμενων λειτουργικών ζημιών και από την άλλη μεριά, θα συναντήσει μεγάλη δυσκολία στη λήψη νέας χρηματοδότησης από τρίτους ή τους μετόχους, για την αντιμετώπιση των πιο πάνω υποχρεώσεών της, με συνέπεια τον ορατό κίνδυνο, είτε να περιέλθει υπό τον έλεγχο των δανειστών της, είτε να κηρυχθεί σε χρεοκοπία.

Επίσης, επειδή το σύνολο των ιδίων κεφαλαίων αντανakλά τη διαφορά μεταξύ της λογιστικής αξίας του συνόλου του ενεργητικού και της λογιστικής αξίας του

²²Αθανασόπουλος, Κ., Γεωργόπουλος Α., και Μπελλάς, Αθ. (2007). *Ανάλυση Λογιστικών Καταστάσεων*. Πανεπιστήμιο Πατρών

συνόλου των υποχρεώσεων, οι δε λογιστικές αξίες συχνά δεν έχουν σχέση με τις τρέχουσες αξίες των παγίων στοιχείων ή τις τρέχουσες ταμειακές εκροές για την ικανοποίηση των υποχρεώσεων, κρίνεται σκόπιμο σε αρκετές περιπτώσεις να χρησιμοποιηθεί αντί των ιδίων κεφαλαίων η χρηματιστηριακή αξία των ιδίων κεφαλαίων²³. Η τελευταία θεωρείται ότι παρέχει μια πιο ρεαλιστική ένδειξη του βαθμού προστασίας των πιστωτών, γιατί οι χρηματιστηριακές αξίες εμπεριέχουν πληροφορίες, τόσο για τα στοιχεία του ενεργητικού μείον τις υποχρεώσεις που χρησιμοποιεί μια επιχείρηση, όσο και για την ικανότητα δημιουργίας κερδών στο μέλλον, με τα οποία θα ικανοποιηθούν σε μεγάλο βαθμό οι μακροχρόνιες υποχρεώσεις. »[7]

2.2. ΟΙ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΚΟΙΝΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ

Στο [3] αναφέρεται που χρησιμοποιούνται οι καταστάσεις κοινών μεγεθών, τι μας επιτρέπουν να εξετάσουμε σε μια επιχείρηση και ποιες πληροφορίες μας δίνουν για αυτή.

«Μετά την προσεκτική ανάγνωση των λογιστικών καταστάσεων και του προσαρτήματος το επόμενο βήμα πρέπει να είναι η προετοιμασία καταστάσεων κοινών μεγεθών και στη συνέχεια καταστάσεων τάσης. Ο βασικότερος λόγος για τη χρήση καταστάσεων κοινών μεγεθών είναι ότι επιτρέπουν συγκρίσεις των

²³ Αθανασόπουλος, Κ., Γεωργόπουλος Α., και Μπαλλάς, Αθ. (2007). *Ανάλυση Λογιστικών Καταστάσεων*. Πανεπιστήμιο Πατρών

λογιστικών καταστάσεων επιχειρήσεων διαφορετικού μεγέθους. Η επίδραση του μεγέθους απομακρύνεται εκφράζοντας τα ποσά των λογαριασμών του ισολογισμού ως ποσοστό του συνόλου του ενεργητικού ή του συνόλου των κεφαλαίων και τα ποσά των λογαριασμών της κατάστασης αποτελεσμάτων χρήσης ως ποσοστό των πωλήσεων.

Οι καταστάσεις κοινών μεγεθών χρησιμοποιούνται τόσο σε συγκρίσεις μεταξύ διαφόρων επιχειρήσεων σε συγκεκριμένη χρονική στιγμή, δηλαδή διαστρωματικές συγκρίσεις, όσο και σε συγκρίσεις της ίδιας επιχείρησης για μία σειρά ετών, δηλαδή διαχρονικές συγκρίσεις. Οι καταστάσεις αυτές επιτρέπουν να εξεταστούν θέματα σχετικά με την σύνθεση του ενεργητικού, των κεφαλαίων, των διαφόρων εξόδων και να αναληφθούν Οι απαιτούμενες ενέργειες, όπως για παράδειγμα μείωση κάποιων εξόδων, γιατί παραμένουν δυσανάλογα υψηλά σε σχέση με τον ανταγωνισμό, ή αύξηση των εσόδων από πωλήσεις προκειμένου να βελτιωθεί το μικτό κέρδος ως ποσοστό των πωλήσεων.

Οι καταστάσεις κοινών μεγεθών αποτελούν το πρώτο βήμα στην ανάλυση μιας επιχείρησης και παρέχουν μία γενική εικόνα η οποία ενδέχεται να μεταβληθεί μετά από περαιτέρω λεπτομερή ανάλυση. Η τελευταία πρέπει να περιλαμβάνει τουλάχιστον εκτίμηση του βραχυχρόνιου και μακροχρόνιου κινδύνου επιβίωσης μιας επιχείρησης, της αποδοτικότητας και των μελλοντικών κερδών, με ιδιαίτερη έμφαση σε λεπτομέρειες και γεγονότα τα οποία μπορούν να επηρεάσουν την επιτυχή διεξαγωγή των δραστηριοτήτων της επιχείρησης. Πολλά από αυτά τα γεγονότα δεν αποκαλύπτονται στις λογιστικές καταστάσεις, όπως οι ανεκτέλεστες παραγγελίες ή η παρουσία κάποιας σοβαρής δικαστικής αγωγής εναντίον της επιχείρησης, και θα πρέπει να εξασκήσει ο αναλυτής τις ερευνητικές

του ικανότητες για την απόκτηση αυτών των πληροφοριών είτε από τον Οικονομικό Τύπο είτε από τα στελέχη της επιχείρησης με τα οποία θα πρέπει να έχει εκτεταμένες επαφές και συζητήσεις. Οι συζητήσεις με τα στελέχη μιας επιχείρησης μπορούν να δώσουν πληροφορίες για αναμενόμενα γεγονότα, για ενέργειες που έχουν αναληφθεί, για τα αποτελέσματα που αναμένονται από αυτές τις ενέργειες, για τα ποσά και τον τρόπο αναγνώρισης διαφόρων λογιστικών γεγονότων και, τέλος, θα διαπιστωθεί εάν τα στελέχη της επιχείρησης συμφωνούν με τα αποτελέσματα της ανάλυσης. Η δημιουργία ενός κλίματος εμπιστοσύνης μεταξύ των στελεχών μιας επιχείρησης και του αναλυτή όχι μόνο διευκολύνει την άντληση όλων αυτών των πληροφοριών, αλλά και επιτρέπει τη διεξαγωγή ενός ολοκληρωμένου αναλυτικού έργου το οποίο δίνει μία σωστή εικόνα για την επιχείρηση και επιτρέπει τη λήψη της σωστής απόφασης.»[3]

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 : ΕΛΕΓΧΟΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

Στο [8] και [9] περιγράφονται οι ομάδες οι οποίες χρησιμοποιούν τις λογιστικές καταστάσεις και ο τρόπος με τον οποίο χρησιμοποιούν της λογιστικές καταστάσεις η κάθε μια από αυτές ομάδες.

«Η γνώση των διαφόρων ομάδων οι οποίες ζητούν λογιστικές καταστάσεις επιτρέπει την καλύτερη αναγνώριση των συμφερόντων τους, των συγκρούσεων συμφερόντων μεταξύ των ομάδων και της μεταφοράς πλούτου που συμβαίνει από τη μία ομάδα στην άλλη ως συνέπεια αυτών των συγκρούσεων. Οι κυριότερες ομάδες που ζητούν και χρησιμοποιούν τις λογιστικές καταστάσεις είναι οι ακόλουθες: Οι μέτοχοι, οι πιστωτές, η διοίκηση, οι εργαζόμενοι, οι πελάτες, οι δημόσιες υπηρεσίες και διάφορες άλλες ομάδες.

Οι μέτοχοι μπορεί να έχουν είτε επενδυτικό ενδιαφέρον, όταν ζητούν τις λογιστικές καταστάσεις μιας επιχείρησης. Το επενδυτικό ενδιαφέρον παρουσιάζεται στις αποφάσεις επιλογής μετοχών οι οποίες πρόκειται να περιληφθούν στο χαρτοφυλάκιο ενός επενδυτή ο οποίος επιθυμεί να γίνει μέτοχος, οι επιλογές αυτές μπορούν να αφορούν επιχειρήσεις με επιθυμητά επίπεδα κινδύνου και μερισματικής απόδοσης προκειμένου να περιληφθούν στο χαρτοφυλάκιο του επενδυτή και τα οποία είναι σύμφωνα με τις προτιμήσεις του. Εναλλακτικά, οι επιλογές μπορούν να αφορούν υποτιμημένες ή υπερτιμημένες μετοχές, γιατί ο επενδυτής πιστεύει ότι έχει καλύτερη πληροφόρηση για τα μελλοντικά κέρδη της επιχείρησης σε σχέση με αυτά τα οποία έχουν ήδη

ενσωματωθεί στην τρέχουσα χρηματιστηριακή τιμή της μετοχής²⁴» [8]

Το εποπτικό ενδιαφέρον παρουσιάζεται, όταν ο μέτοχος επιθυμεί να ελέγξει τις ενέργειες και τη συμπεριφορά της διοίκησης. Η εποπτεία της διοίκησης καθίσταται αναγκαία, γιατί η διοίκηση έχει σχετικά μεγάλη ευχέρεια χρήσης και διάθεσης των οικονομικών πόρων της επιχείρησης, πολλές φορές, δε, για την επίτευξη στόχων και συμφερόντων τα οποία ενδέχεται να είναι αντίθετα με αυτά των μετόχων. Η έκδοση ετήσιων και εξαμηνιαίων λογιστικών καταστάσεων, για παράδειγμα, επιτρέπει τον έγκαιρο έλεγχο της διοίκησης μιας επιχείρησης όσον αφορά τη διαχείριση των πόρων που της έχουν εμπιστευτεί οι μέτοχοι. Η παρουσία συμβάσεων οι οποίες συνδέουν την αμοιβή της διοίκησης με τα συμφέροντα των μετόχων, όπως για παράδειγμα την αύξηση της αποδοτικότητας των ίδιων κεφαλαίων, επιτρέπει την ευθυγράμμιση των συμφερόντων της διοίκησης με αυτά των μετόχων και δημιουργεί ζήτηση για την παροχή λογιστικών πληροφοριών προκειμένου να διαπιστωθεί η εφαρμογή των όρων της σύμβασης.

«Οι πιστωτές, όπως για παράδειγμα οι τράπεζες, ζητούν την παροχή λογιστικών καταστάσεων την στιγμή υποβολής μιας αίτησης για χορήγηση κάποιου δανείου ή μιας εγγυητικής επιστολής. Με βάση τις πληροφορίες που περιέχουν οι λογιστικές καταστάσεις εκτιμάται η αποδοτικότητα, ο βραχυχρόνιος και ο μακροχρόνιος κίνδυνος επιβίωσης της επιχείρησης και αποφασίζεται το ποσό του δανείου, το επιτόκιο και οι ασφάλειες που θα ζητηθούν από την επιχείρηση. Η συμφωνία δανειοδότησης επιβάλλει συνήθως ορισμένους περιορισμούς στην

²⁴Γκίκας Δημήτριος, 2002, *Χρηματοοικονομική Ανάλυση Λογιστικών Καταστάσεων*, εκδ. Μπένος Αθήνα

επιχείρηση η οποία λαμβάνει το δάνειο. Οι περιορισμοί αυτοί έχουν σκοπό να αποτρέψουν την αύξηση του κινδύνου της επιχείρησης και την πιθανή απώλεια όλων των κεφαλαίων τα οποία έχουν συνεισφέρει οι πιστωτές, μπορούν δε να εκφραστούν είτε με τη μορφή αριθμοδεικτών, όπως ρευστότητας ή δομής κεφαλαίων, οι οποίοι δεν πρέπει να υπερβαίνουν ορισμένα όρια, είτε με τη μορφή λογιστικών μεγεθών, όπως καθαρή θέση ή ξένα κεφάλαια, τα οποία επίσης δεν πρέπει να υπερβαίνουν ορισμένα ποσά. Η έκφραση των περιορισμών που περιέχονται στις συμφωνίες χορήγησης δανείων με τη μορφή αριθμοδεικτών και λογιστικών μεγεθών δημιουργεί ζήτηση για διαδοχικές λογιστικές καταστάσεις μέχρι την εξόφληση του δανείου. Επιπλέον, οι πιστωτές έχουν κίνητρο όχι μόνο να ζητούν λογιστικές καταστάσεις, αλλά και να εξετάζουν εάν η διοίκηση έχει παραβιάσει τους περιορισμούς που καθορίζουν οι συμφωνίες δανεισμού με την επιλογή διαφορετικών λογιστικών μεθόδων. Εξίσου σπουδαία, βέβαια, είναι και η ζήτηση λογιστικών πληροφοριών την οποία έχουν οι προμηθευτές μιας επιχείρησης, όταν την εξετάζουν προκειμένου να αποφασίσουν εάν θα εγκρίνουν μια αγορά της επιχείρησης επί πιστώσει, τους όρους και το ποσό της πίστωσης²⁵.

Η διοίκηση μιας επιχείρησης χρησιμοποιεί τις λογιστικές καταστάσεις προκειμένου να λάβει επενδυτικές, χρηματοοικονομικές ή λειτουργικές αποφάσεις. Οι λογιστικές καταστάσεις των επιχειρήσεων οι οποίες δραστηριοποιούνται σε διαφορετικούς κλάδους παρέχουν πληροφορίες για τη δυνατότητα εισόδου μιας επιχείρησης σε κάποιον άλλο κλάδο όπου παρατηρούνται υψηλά περιθώρια κέρδους. Οι δείκτες κάλυψης των τόκων με

²⁵ Γκίκας Δημήτριος, 2002, *Χρηματοοικονομική Ανάλυση Λογιστικών Καταστάσεων*, εκδ. Μπένος Αθήνα

ταμειακές ροές από λειτουργικές δραστηριότητες ή με κέρδη παρέχουν πληροφορίες στη διοίκηση για τις δυνατότητες περαιτέρω δανεισμού. Οι καταστάσεις κοινών μεγεθών για μία σειρά ετών παρέχουν πληροφορίες για έξοδα τα οποία έχουν μεταβληθεί δυσανάλογα με τις πωλήσεις και θα πρέπει να περικοπούν.

Συχνά οι αμοιβές διοικητικών στελεχών είναι συνδεδεμένες με λογιστικούς αριθμούς, όπως τα καθαρά κέρδη ή η αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων, και η ζήτηση για λογιστικούς αριθμούς προκύπτει από την ύπαρξη τυπικών ή άτυπων συμφωνιών οι οποίες προσφέρουν υψηλότερες αμοιβές για υψηλότερα κέρδη ή υψηλότερες αποδοτικότητες ιδίων κεφαλαίων. Άτυπες συμφωνίες αμοιβής της διοίκησης με βάση τα κέρδη συνήθως παρατηρούνται σε ανώνυμες εταιρείες, ενώ τυπικές συμφωνίες αμοιβής υπάρχουν στις εταιρείες περιορισμένης ευθύνης όπου τα καθαρά κέρδη διανέμονται μεταξύ των εταίρων με βάση προκαθορισμένα ποσοστά τα οποία λαμβάνουν υπόψη και τη συνεισφορά υπό τη μορφή εργασίας ορισμένων εταίρων.

Οι εργαζόμενοι, ενδιαφέρονται για τη βιωσιμότητα της επιχείρησης που εργάζονται και την ικανότητα δημιουργίας κερδών. Οι πληροφορίες αυτές, οι οποίες περιέχονται στις λογιστικές καταστάσεις, αποκτούν ιδιαίτερο ενδιαφέρον τις περιόδους, οι εργαζόμενοι θα πρέπει να διαπιστώσουν εάν υπάρχουν αυξήσεις της παραγωγικότητάς τους οι οποίες αντανακλώνται στα κέρδη, για να διεκδικήσουν ανάλογες αυξήσεις των αμοιβών τους, και εάν η επιχείρηση έχει την ικανότητα να καταβάλει τις διεκδικούμενες αυξήσεις. Επιπλέον, ορισμένες επιχειρήσεις χορηγούν πρόσθετη αμοιβή στους εργαζόμενους η οποία είναι άμεσα συνδεδεμένη με την επίτευξη ορισμένου ύψους κερδών και έτσι

δημιουργείται άμεση ζήτηση για την κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης. » [8]

«Οι διάφορες δημόσιες υπηρεσίες ζητούν λογιστικές καταστάσεις προκειμένου να επιτύχουν μία σειρά από σκοπούς, όπως²⁶:

- Τον υπολογισμό του φόρου εισοδήματος και του φόρου προστιθέμενης αξίας ή τη δυνατότητα επιβολής πρόσθετων φόρων ή χορήγησης φορολογικών απαλλαγών από το Υπουργείο Οικονομικών.
- Την ύπαρξη υγιούς ανταγωνισμού σε κλάδους όπου παρατηρούνται υπερβολικά κέρδη από την επιτροπή ανταγωνισμού του Υπουργείου Εμπορίου.
- Τον καθορισμό της τιμής πώλησης ορισμένων προϊόντων, όπως των φαρμάκων και πετρελαιοειδών, από το Υπουργείο Εμπορίου.
- Την έγκριση εισαγωγής μιας εταιρείας στο Χρηματιστήριο Αθηνών από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας.» [9]

Σε πολλές από τις πιο πάνω περιπτώσεις, η απόφαση η οποία λαμβάνεται δε στηρίζεται μόνο σε λογιστικές πληροφορίες αλλά και σε πολιτικά κριτήρια, πολλές φορές δε, μόνο σε πολιτικά κριτήρια, ενώ οι λογιστικές καταστάσεις απλώς παρέχουν τις δικαιολογίες.

²⁶Γκίκας Δημήτριος, 2002, *Χρηματοοικονομική Ανάλυση Λογιστικών Καταστάσεων*, εκδ. Μπένος Αθήνα

3.1. ΧΡΗΣΤΕΣ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΩΝ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

Οι ενδιαφερόμενοι για αξιόπιστες λογιστικές πληροφορίες και συνεπώς για την διενέργεια του ελέγχου είναι τα στελέχη της επιχείρησης και όσοι ενδιαφέρονται για τη δραστηριότητα και τις προοπτικές της. Οι πρώτοι έχουν πρόσβαση στα λογιστικά βιβλία και στοιχεία, ενώ οι δεύτεροι βρίσκονται έξω από την επιχείρηση και δεν μπορούν να έχουν άμεση γνώση των εργασιών της, της οικονομικής κατάστασης και των αποτελεσμάτων που πέτυχε σε μια οικονομική χρήση.

Οι δύο αυτές ομάδες έχουν διαφορετικές επιδιώξεις από την διενέργεια του ελέγχου. Τα στελέχη της επιχείρησης ενδιαφέρονται για πληροφορίες που τους επιτρέπουν να :

- i. αξιολογήσουν την αποτελεσματικότητα των εργασιών της και την ικανότητά της να αντιμετωπίσει έγκαιρα της λήγουσες υποχρεώσεις,
- ii. προγραμματίσουν και ελέγξουν συγχρόνως τη δραστηριότητα των διαφόρων τομέων της,
- iii. εκτιμήσουν τη δυνατότητά της για περαιτέρω εξέλιξη, εισαγωγή νέων τεχνολογιών, προϊόντων κλπ.

Παρόλα αυτά ακόμα και μεταξύ των στελεχών της επιχείρησης υπάρχει έντονη ανομοιογένεια στο είδος των ζητούμενων πληροφοριών. Για παράδειγμα ο οικονομικός διευθυντής ζητά πληροφορίες σχετικά με το ύψος των αγορών και των πωλήσεων με πίστωση, τη σχέση λειτουργικών εξόδων και εσόδων, τη διάρκεια και το μέγεθος των απαιτήσεων και των υποχρεώσεων ενώ ο

διευθυντής πωλήσεων ενδιαφέρεται για το ύψος των πωλήσεων κατά είδος αποθεμάτων και γεωγραφική περιφέρεια, το περιθώριο κέρδους κλπ.

Οι τρίτοι που βρίσκονται έξω από το περιβάλλον της επιχείρησης απαρτίζονται κυρίως από τους μετόχους, τους πιστωτές, τους μελλοντικούς επενδυτές, το Δημόσιο, τους ασφαλιστικούς οργανισμούς κ.ά.. Αυτοί ενδιαφέρονται για πληροφορίες ώστε να:

- «αξιολογήσουν την ικανότητα της επιχείρησης να διαχειριστεί σωστά τα κεφάλαια που έχουν επενδύσει σε αυτή,
- προσδιορίσουν και αξιολογήσουν την απόδοση των επενδύσεων τους και να εκτιμήσουν το ύψος του σχετικού επενδυτικού κινδύνου,
- εξακριβώσουν τα αίτια των αποκλίσεων μεταξύ της πραγματοποιούμενης και της προβλεπόμενης απόδοσης των επενδύσεων τους,
- αποφασίσουν τη νέα πολιτική που πρέπει να ακολουθήσουν ύστερα από ορισμένες πρωτοβουλίες που ανέλαβε η διοίκηση της επιχείρησης,
- προσδιορίσουν τις απαιτήσεις τους έναντι της οικονομικής μονάδας και να αξιολογήσουν τις προοπτικές της.» [10]

3.2.ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Αντικείμενο του ελέγχου είναι οι οικονομικές καταστάσεις της ελεγχόμενης εταιρείας. Έργο του ελεγκτή, όπως έχει ήδη προαναφερθεί, είναι να διαπιστώσει την αξιοπιστία και την αντικειμενικότητα αυτών.

Κατά το Ελληνικό Γενικό Λογιστικό Σχέδιο στις οικονομικές καταστάσεις περιλαμβάνονται:

1. Η κατάσταση του Ισολογισμού τέλους χρήσεως
2. Η κατάσταση του λογαριασμού αποτελεσμάτων χρήσεως
3. Ο πίνακας διάθεσης αποτελεσμάτων
4. Η κατάσταση του λογαριασμού γενικής εκμετάλλευσης και
5. Το προσάρτημα του Ισολογισμού και των αποτελεσμάτων χρήσεως

Η κατάσταση του λογαριασμού της γενικής εκμετάλλευσης δεν υπόκειται σε δημοσιότητα, όπως οι υπόλοιπες καταστάσεις, σύμφωνα με της ισχύουσα για τις Α.Ε. και τις Ε.Π.Ε. νομοθεσία.

Σύμφωνα με τα διεθνή λογιστικά πρότυπα στις οικονομικές καταστάσεις περιλαμβάνονται:

1. Ο ισολογισμός
2. Ο λογαριασμός αποτελεσμάτων χρήσεως
3. Ο πίνακας μεταβολών της χρηματοοικονομικής θέσεως και
4. Οι σημειώσεις και λοιπές καταστάσεις και επεξηγηματικό υλικό το οποίο αποτελεί αναπόσπαστο μέρος των οικονομικών καταστάσεων.
Πρόκειται στην ουσία για το Προσάρτημα του Ισολογισμού και των αποτελεσμάτων χρήσεως.

Αυτές οι οικονομικές καταστάσεις αφορούν μια επιχείρηση, ενώ οι καταστάσεις

που αφορούν τον όμιλο επιχειρήσεων ονομάζονται ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις.

3.3. ΠΡΟΤΥΠΑ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ

Στο [10] αναφέρονται κάποια ελεγκτικά πρότυπα και η επιρροή των εθνικών προτύπων από τα διεθνή.

Οι ορκωτοί λογιστές πρέπει να έχουν πλήρη επιστημονική και επαγγελματική κατάρτιση και εμπειρία. Το έργο των ελεγκτών ρυθμίζεται από τα πρότυπα της ελεγκτικής. Αυτά καθιερώνονται από τις επαγγελματικές οργανώσεις των εξωτερικών ελεγκτών κάθε χώρας ή από διεθνείς οργανισμούς.

Η θέσπιση και η καθιέρωση των ελεγκτικών προτύπων σε κάθε χώρα γίνεται από τις αντίστοιχες επαγγελματικές ενώσεις της κάθε χώρας. Στην Ελλάδα, το Σώμα των Ορκωτών Ελεγκτών έχει αναλάβει το έργο της καθιέρωσης των απαραίτητων ελεγκτικών προτύπων. Η εναρμόνιση των εθνικών προτύπων σε διεθνές επίπεδο αποτελεί τον πρωταρχικό σκοπό της Διεθνούς Ομοσπονδίας Ελεγκτών (International Federation of Accountants I.F.A.C.).

Τα ελεγκτικά πρότυπα του A.I.C.P.A. είναι τα πλέον αποδεκτά διεθνώς και επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τη διαμόρφωση των εθνικών προτύπων. Τα πρότυπα αυτά διακρίνονται σε Γενικά Πρότυπα, Πρότυπα Ελεγκτικής Εργασίας και σε Πρότυπα Έκθεσης Πορίσματος Ελέγχου.

«Γενικά Πρότυπα (General Standards)

- Ο ελεγκτής πρέπει να έχει πλήρη επιστημονική και επαγγελματική κατάρτιση και εμπειρία.

- Ο ελεγκτής πρέπει να είναι ανεξάρτητος και ανεπηρέαστος στη σκέψη σε όλα τα θέματα που αφορούν το ελεγκτικό έργο του.

Ο ελεγκτής πρέπει να επιδεικνύει εύλογη επαγγελματική επιμέλεια κατά τη διενέργεια του ελέγχου και τη σύνταξη της έκθεσης ελέγχου.

Πρότυπα Ελεγκτικής Εργασίας (Standards of Fieldwork)

- Η ελεγκτική εργασία πρέπει να προγραμματίζεται ορθολογικά και το ελεγκτικό προσωπικό να εποπτεύεται αποτελεσματικά.
- Το σύστημα του εσωτερικού ελέγχου πρέπει να μελετάται και η αποτελεσματικότητά του να αξιολογείται, ώστε να αποτελεί τη βάση καθορισμού της έκτασης του ελέγχου τεκμηρίωσης.
- Το απαιτούμενο αποδεικτικό υλικό πρέπει να είναι επαρκές και κατάλληλο και να εξασφαλίζεται μέσω κριτικών επισκοπήσεων, παρατηρήσεων, υποβολής ερωτημάτων, επιβεβαιώσεων και απογραφής για να αποτελέσει τη βάση τεκμηρίωσης της γνώμης του ελεγκτή για την αξιοπιστία των λογιστικών καταστάσεων.

Πρότυπα Έκθεσης Πορίσματος Ελέγχου (Standards of Reporting)

- Η έκθεση (πιστοποιητικό) ελέγχου πρέπει να αναφέρει ότι η κατάρτιση και η παρουσίαση των λογιστικών καταστάσεων της ελεγχόμενης επιχείρησης διέπεται από τις γενικά παραδεκτές λογιστικές αρχές.
- Η έκθεση ελέγχου πρέπει να αναφέρει ότι η επιχείρηση ακολούθησε στην παρούσα όπως και την προηγούμενη χρήση τις ίδιες λογιστικές αρχές.
- Οι επεξηγηματικές υποσημειώσεις στις λογιστικές καταστάσεις (ή στο προσάρτημα) πρέπει να θεωρούνται εύλογα ικανοποιητικές εκτός και εάν ο ελεγκτής διατυπώσει διαφορετική γνώμη.

- Η έκθεση πρέπει να περιέχει είτε τη γνώμη του ελεγκτή για την αξιοπιστία των λογιστικών καταστάσεων στο σύνολό τους είτε τους λόγους για τους οποίους δεν εκφράζει γνώμη. Πρέπει, επίσης, να περιέχει το βαθμό της ευθύνης που αναλαμβάνει ο ελεγκτής και μια σαφή ένδειξη του χαρακτήρα του ελέγχου που διενεργήθηκε. » [10]

3.4. ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΚΤΗΣ

Στο [11] παρουσιάζονται διάφοροι ορισμοί για τον εξωτερικό ελεγκτή και το πώς διορίζεται. Επίσης τι περιλαμβάνει ο εξωτερικός έλεγχος.

«Ο Εξωτερικός Ελεγκτής μαζί με το διοικητικό Συμβούλιο και τη Γενική Συνέλευση αποτελούν τα τρία θεσμικά όργανα της Ανώνυμης Εταιρίας διάφοροι ορισμοί έχουν δοθεί και για τον εξωτερικό έλεγχο, μερικοί από τους οποίους είναι οι

εξής:

α)Εξωτερικός Έλεγχος είναι η συστηματική εργασία που διενεργεί ένας ανεξάρτητος, ικανός και επαγγελματικά καταρτισμένος ελεγκτής, με την οποία προσπαθεί να συλλέξει και να αξιολογήσει αντικειμενικά, εκείνα τα αποδεικτικά στοιχεία που θα του επιτρέψουν να διαμορφώσει την κρίση του και να θεμελιώσει την επαγγελματική του γνώμη για την αξιοπιστία των λογιστικών καταστάσεων.

β)Εξωτερικός έλεγχος είναι η ανεξάρτητη εξέταση και η έκφραση γνώμης πάνω στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις μιας οικονομικής οντότητας, ο σκοπός της οποίας μπορεί να είναι κερδοσκοπικός ή μη κερδοσκοπικός.

γ)Εξωτερικός έλεγχος είναι εκείνος ο έλεγχος ο οποίος πραγματοποιείται από πρόσωπα τα οποία δεν σχετίζονται με τον ελεγχόμενο φορέα. Ειδικά

καταρτισμένα άτομα, ανεξάρτητα από τον ελεγχόμενο φορέα και το προσωπικό που απασχολεί, καθοδηγούν τον έλεγχο σύμφωνα με τις απαιτήσεις που έχουν προσδιοριστεί από ή για λογαριασμό των προσώπων για τα οποία γίνεται ο έλεγχος

Οι εξωτερικοί ελεγκτές διορίζονται είτε υποχρεωτικά από τη νομοθεσία είτε από τους μετόχους των Ανωνύμων εταιριών προκειμένου να ελέγξουν το πως η διοίκηση διαχειρίζεται τα περιουσιακά στοιχεία που οι μέτοχοι έχουν επενδύσει σε αυτή διαδικαστικά ο εξωτερικός έλεγχος περιλαμβάνει την συστηματική εξέταση και αξιολόγηση των ετήσιων χρηματοοικονομικών καταστάσεων, που εκδίδονται και δημοσιεύονται από τις επιχειρήσεις και σε δεύτερη φάση περιλαμβάνει τη διατύπωση των αποτελεσμάτων του ελέγχου στο πιστοποιητικό ελέγχου ή όπως ονομάζεται πλέον στην έκθεση ελέγχου των ορκωτών ελεγκτών λογιστών. Η έκθεση αυτή δημοσιεύεται μαζί με τις οικονομικές καταστάσεις των επιχειρήσεων, προκειμένου όλοι οι χρήστες αυτών να ενημερώνονται για την πραγματική και ακριβή κατάσταση των επιχειρήσεων.» [11]

3.5. ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

Στο [12] αναφέρεται ότι ο βασικός σκοπός του εσωτερικού ελέγχου δεν είναι μόνο ο έλεγχος των υπαλλήλων της επιχείρησης αλλά κυρίως η προώθηση της αποτελεσματικής λειτουργίας μιας επιχείρησης.

«Πολλά άτομα ερμηνεύουν τον όρο εσωτερικός έλεγχος σαν τα μέτρα που εφαρμόζονται από την επιχείρηση για αν προλάβει τις καταδολιεύσεις των υπαλλήλων. Στην πραγματικότητα, αυτά τα μέτρα δεν αποτελούν παρά ένα πολύ μικρό μέρος του εσωτερικού ελέγχου. Ο βασικός σκοπός του εσωτερικού ελέγχου είναι η προώθηση της αποτελεσματικής λειτουργίας μιας οργάνωσης. Το σύστημα εσωτερικού ελέγχου συνιστάτε απ' όλα τα μέτρα, που χρησιμοποιούνται από μια οργάνωση:

1. για να προστατευτούν τα περιουσιακά στοιχεία από σπατάλη, καταδολίευση και
2. για να προωθηθούν η ακρίβεια και η αξιοπιστία των λογιστικών καταγραφών,
3. για να ενθαρρυνθεί και να μετρηθεί η συμφωνία με τις πολιτικές της εταιρείας, και
4. για να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητα των εργασιών.

Με λίγα λόγια , ο εσωτερικός έλεγχος αποτελείται απ' όλα τα μέτρα που παίρνονται για να διασφαλιστεί η διοίκηση, ότι κάθε τι λειτουργεί, κατά τον τρόπο που προβλέπεται.

Ο εσωτερικός έλεγχος εκτείνεται πέραν από τις λογιστικές και οικονομικές λειτουργίες, καλύπτει όλο το πλάτος της εταιρείας και άπτεται όλων των

δραστηριοτήτων της οργάνωσης. Περιλαμβάνει όλες τις μεθόδους με τις οποίες η ανώτατη διοίκηση εκχωρεί αρμοδιότητες και ευθύνες για ορισμένες λειτουργίες, όπως είναι οι πωλήσεις, οι αγορές, η λογιστική και η παραγωγή. Ο εσωτερικός έλεγχος περιλαμβάνει επίσης το πρόγραμμα προπαρασκευής, επαληθεύσεως και κατανομής των διαφόρων μορφών επίβλεψης πάνω στις τρέχουσες αναφορές και αναλύσεις, που επιτρέπουν στα εκτελεστικά στελέχη να διατηρούν τον έλεγχο πάνω σε μια ποικιλία δραστηριοτήτων και λειτουργιών, που ασκούνται από μεγάλη μετοχική εταιρεία. Η εφαρμογή προϋπολογιστικών μεθόδων, προτύπων παραγωγής, εποπτείας των εργαστηρίων, μελετών χρόνου και κινήσεων και εκπαιδευτικών προγραμμάτων των υπαλλήλων, στα οποία περιλαμβάνονται μηχανικοί και άλλοι τεχνικοί, απέχουν κατά πολύ από τις λογιστικές και οικονομικές δραστηριότητες. Εν' τούτοις, όλα τα παραπάνω είναι μέρος του μηχανισμού που ονομάζεται εσωτερικός έλεγχος.» [12]

3.6. ΣΤΑΔΙΑ ΕΛΕΓΧΟΥ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

Ο έλεγχος είναι μια ιδιαίτερα πρακτική εργασία και διαφοροποιείται ανάλογα με το είδος της ελεγχόμενης επιχείρησης. Ωστόσο κάποια γενικά στάδια ελέγχου είναι κοινά για όλες τις επιχειρήσεις. Αυτά είναι τα εξής :

1. Σχεδιασμός και προγραμματισμός του ελέγχου,
2. Εκτίμηση του λογιστικού συστήματος και του συστήματος εσωτερικού ελέγχου - Εκτίμηση γενικών κινδύνων,
3. Έλεγχος του συστήματος εσωτερικού ελέγχου,
4. Έλεγχος τεκμηρίωσης των συναλλαγών και των υπολοίπων λογαριασμών (περιορισμένος ή εκτεταμένος ανάλογα με τα αποτελέσματα του ελέγχου του συστήματος εσωτερικού ελέγχου),
5. Έλεγχος των οικονομικών λογιστικών καταστάσεων,
6. Διαμόρφωση και έκφραση γνώμης για την αξιοπιστία των

λογιστικών καταστάσεων - δημιουργία πιστοποιητικού ορκωτού λογιστή.

3.7. ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΩΝ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

Τα οφέλη που απολαμβάνει μια επιχείρηση από τον εξωτερικό έλεγχο είναι πολλά και αυτά είναι κυρίως τα εξής

1. Εξασφαλίζεται η συνεχής βελτίωση του λογιστικού της

συστήματος,

2. Βελτιώνεται η αποτελεσματικότητα του εσωτερικού ελέγχου της, καθώς αξιολογείται από ανεξάρτητο ελεγκτή,
3. Αποκτούν νομιμότητα οι λογιστικές της καταστάσεις
4. Αυξάνεται η εγκυρότητα και η πληρότητα των δημοσιευμένων λογιστικών καταστάσεων όταν συνοδεύονται από το πιστοποιητικό ελέγχου,
5. Διευκολύνεται η εκ μέρους της άντληση κεφαλαίων αφού ο σωστά πληροφορημένος επενδυτής αντιμετωπίζει μικρότερο κίνδυνο,
6. Διευκολύνεται η διενέργεια του φορολογικού ελέγχου των βιβλίων της επειδή ο εφοριακός-ελεγκτής περιορίζει την έκταση και τον χρόνο του ελέγχου του, όταν γνωρίζει ότι έχει προηγηθεί ο εξωτερικός ελεγκτής,
7. Ενισχύεται ή αποδυναμώνεται η θέση των οικονομικών στελεχών της έναντι των μετόχων ανάλογα με τα πορίσματα του ελέγχου.
8. Όπως ορίζεται από το άρθρο 14 του Π.Δ. 226/1992 το πιστοποιητικό του ορκωτού λογιστή μπορεί να χρησιμοποιηθεί είτε από τις φορολογικές αρχές περί του φορολογητέου εισοδήματος της επιχείρησης, είτε από τους ασφαλιστικούς οργανισμούς και να μην επανελεγχθεί η επιχείρηση όσον αφορά τις αποδοχές του προσωπικού της.

Απ' την άλλη πλευρά τα μειονεκτήματα του ελέγχου εστιάζονται κυρίως σε δύο σημεία: 1) Η αμοιβή του ορκωτού λογιστή θεωρείται ακριβή και β) Ο έλεγχος προϋποθέτει την συμμετοχή της διοίκησης και του προσωπικού της ελεγχόμενης εταιρίας ώστε να δοθούν οι απαραίτητες για τον έλεγχο πληροφορίες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4°ΔΙΑΔΙΚΑΚΑΣΙΑ ΕΛΕΓΧΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

4.1.ΣΚΟΠΟΙ ΕΛΕΓΧΟΥ ΜΙΣΘΟΔΟΣΙΑΣ

Στο [12] παρουσιάζονται οι σκοποί των ελεγκτών για την εξέταση της μισθοδοσίας διότι η μισθοδοσία αποτελεί μια από τις σημαντικότερες δαπάνες μιας επιχείρησης.

Η μισθοδοσία στις περισσότερες εταιρίες αποτελεί το σημαντικότερο κονδύλι των δαπανών εκμετάλλευσης και συνεπώς πρέπει να τύχει ιδιαίτερης εξέτασης από τους ελεγκτές. Κατά το παρελθόν οι απάτες γύρω από την μισθοδοσία ήταν συνηθισμένες, σήμερα όμως αυτές οι απάτες είναι δύσκολο να καλυφθούν για τους ακόλουθους λόγους: α) τον μεγάλο καταμερισμό των έργων στον υπολογισμό της μισθοδοσίας, β) τη χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών για τον υπολογισμό της μισθοδοσίας, γ) την ανάγκη της συχνής αναφοράς στο δημόσιο, των αποδοχών των εργαζομένων και των παρακρατήσεων για φόρο εισοδήματος.

Οι βασικοί σκοποί των ελεγκτών κατά την εξέταση της μισθοδοσίας είναι :

- Ο προσδιορισμός ότι οι εγκεκριμένες καταχωρήσεις και διαδικασίες είναι σχεδιασμένες και εφαρμόζονται έτσι ώστε να επιτυγχάνεται ικανοποιητικός έλεγχος.
- Ο καθορισμός ότι ο πελάτης έχει συμμορφωθεί με τις κυβερνητικές ρυθμίσεις αναφορικά με τις κρατήσεις για κοινωνική ασφάλιση, για ασφάλιση της ανεργίας, για αποζημίωση των αποχωρούντων εργατών-υπαλλήλων, καθώς και για τις ώρες εργασίας και τους μισθούς και τις

παρακρατήσεις για φόρο εισοδήματος και τις λοιπές ομοσπονδιακές πολιτειακές και τοπικές ρυθμίσεις αναφορικά με την απασχόληση.

- Ο καθορισμός ότι η εταιρία συμμορφώνεται με τους όρους των συλλογικών συμβάσεων σχετικά με τους μισθούς, τις άδειες μετ' αποδοχών και παρεμφερή θέματα
- Η πρόταση μεθόδων για την απλοποίηση και βελτίωση των διαδικασιών της μισθοδοσίας.

4.2.Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΜΙΣΘΟΔΟΣΙΑΣ

Επίσης [12] ο εσωτερικός έλεγχος της μισθοδοσίας πραγματοποιείται επειδή έχουν υπάρξει πολλά παραδείγματα απάτης κατά το παρελθόν.

«Η καθιέρωση εσωτερικού ελέγχου επί της μισθοδοσίας είναι ιδιαίτερης σημασίας

για διάφορους λόγους. Μολονότι οι απάτες γύρω από τη μισθοδοσία είναι σπανιότερες σήμερα σε σύγκριση με το παρελθόν, η πιθανότητα μεγάλης κλίμακας απατών υπάρχει ακόμη. Σε αυτές τις απάτες περιλαμβάνονται η αναφορά εικονικών προσώπων στην κατάσταση μισθοδοσίας, η πέραν του κανονικού καταβολή μισθών στους εργαζόμενους και η συνέχιση καταβολής μισθών σε υπαλλήλους μετά την αποχώρησή τους από την εταιρεία. Ένας δεύτερος λόγος που δίνεται έμφαση στον εσωτερικό έλεγχο επί της μισθοδοσίας είναι ότι μια μεγάλη μάζα στοιχείων που αφορούν τις ώρες εργασίας και τα ημερομίσθια πρέπει να τύχουν γρήγορης και ακριβούς επεξεργασίας για να

πληρωθούν εγκαίρως και χωρίς λάθη οι εργαζόμενοι. Οι καλές εργασιακές σχέσεις επιβάλλουν οι επιταγές μισθοδοσίας να παραδίδονται εγκαίρως και χωρίς λάθη στους δικαιούχους.

Ένας άλλος λόγος για τον τονισμό της σημασίας του εσωτερικού ελέγχου επί της μισθοδοσίας είναι η ύπαρξη διαφόρων νόμων για την φορολογία της μισθοδοσίας και του εισοδήματος, γεγονός που επιβάλλει την τήρηση συγκεκριμένων λογιστικών στοιχείων, και ότι τα δεδομένα της μισθοδοσίας θα πρέπει να αναφέρονται στα σωματεία των εργαζομένων και στις αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες. Τα πλήρη και ακριβή λογιστικά στοιχεία αναφορικά με τον χρόνο απασχόλησης είναι επίσης αναγκαία για να προστατευτεί η επιχείρηση από τυχόν μηνύσεις για παράβαση του Νόμου περί Προτύπων Απασχόλησης.»[12]

4.3. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΗΣ ΜΙΣΘΟΔΟΣΙΑΣ

Ο ελεγκτής σύμφωνα με το [12] μέσω μιας σειράς επαληθεύσεων αξιολογεί το σύστημα εσωτερικού ελέγχου μιας επιχείρησης.

«Ο ελεγκτής προβαίνει στις εξής επαληθεύσεις:

- Ύπαρξη σύνδεσης μεταξύ υπηρεσίας προσωπικού, υπηρεσίας σύνταξης μισθοδοτικής κατάστασης και λογιστηρίου.
- Διαδικασία διαχωρισμού των χρήσεων σε ότι αφορά τα έξοδα προσωπικού.

- Διαχωρισμός εξουσιών μεταξύ υπηρεσίας πρόσληψης, σύνταξης μισθοδοτικής κατάστασης, καταγραφής εξόδων και ταμείου.
- Ύπαρξη ατομικών φακέλων για το προσωπικό.
- Συστηματική σημείωση στην υπηρεσία μισθοδοτικών καταστάσεων των προσλήψεων και των απολύσεων.
- Συσχετισμός με τις πληρωμές του προηγούμενου μήνα.
- Όροι πληρωμής των αμοιβών(υπογραφή των επιταγών ή εμβασμάτων, σύγκριση της λίστας των επιταγών ή εμβασμάτων με το αναλυτικό ημερολόγιο πληρωμών).
- Καταμέτρηση του χρόνου εργασίας, των απουσιών, των υπερωριών
- Επιλογή φακέλων προσωπικού και επαλήθευση ότι όλες οι αμοιβές έχουν καταχωρηθεί Επιλογή ορισμένων χορηγήσεων, αποζημιώσεων στο προσωπικό και επαλήθευση ότι έχουν καταχωρηθεί.
- Επαλήθευση για περισσότερους από έναν μήνα της καταγραφής των εργοδοτικών εισφορών.
- Επιλογή ονομάτων προσωπικού, που βρίσκονται στην μισθοδοτική κατάσταση και επιβεβαίωση με την βοήθεια κάποιου υπευθύνου, της πραγματικής παρουσίας τους στην επιχείρηση.
- Επιλογή προσώπων που έχουν εγκαταλείψει την εργασία τους(σύμφωνα με πληροφορίες διαφόρων υπηρεσιών) και

επαλήθευση ότι δεν εμφανίζονται στις μισθοδοτικές καταστάσεις.

- Έλεγχος της συμφωνίας μεταξύ των ημερομηνιών αναχώρησης των εργαζομένων και της τελευταίας πληρωμής τους.
- Έλεγχος των πληρωθέντων υπερωριών και των αντίστοιχων εγκρίσεων.
- Επιλογή ατομικών φακέλων προσωπικού και επαλήθευση της ύπαρξης των απαραίτητων εγκρίσεων για τροποποίηση-αύξηση αμοιβών, σύμφωνα με την τελευταία μισθοδοτική κατάσταση.
- Επαλήθευση των αριθμητικών υπολογισμών για:
 - τις ακαθάριστες αποδοχές σύμφωνα με την σύμβαση.
 - τις υπερωρίες
 - τις κρατήσεις
 - τα μερικά και ολικά αθροίσματα.
- Έλεγχος της εμφάνισης των μισθοδοτικών καταστάσεων στο αναλυτικό ημερολόγιο λογαριασμών.»[12]

4.4. ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ

Ο έλεγχος των λογαριασμών μιας επιχείρησης πραγματοποιείται [12] αφού ολοκληρωθεί η αξιολόγηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου ώστε να μπορεί γίνει σύγκριση με δεδομένα εξωτερικής πληροφόρησης.

«Ανάλογα με την τελική αξιολόγηση του συστήματος ελέγχου, διενεργείται ο έλεγχος των λογαριασμών.

Όσον αφορά τις αδυναμίες του συστήματος που αξιολογήθηκε ότι έχουν επίπτωση στους λογαριασμούς, ο ελεγκτής προσδιορίζει τις συνέπειες που έχει κάθε αδυναμία στην αλήθεια και ειλικρίνεια των λογαριασμών και κατά πόσο και πως θα επηρεάσουν την έκδοση της γνώμης του, όπως επίσης να προτείνει βελτιώσεις στην υφιστάμενη οργάνωση της επιχείρησης.

Όσον αφορά τις δυνατότητες του συστήματος, ο αντικειμενικός σκοπός του ελεγκτή, σε αυτήν την φάση είναι να αποκτήσει τα στοιχεία της άμεσης απόδειξης των δυνατοτήτων του συστήματος, στοιχεία που θα ολοκληρώσουν και θα διαμορφώσουν την έκδοση της γνώμης του.

Έτσι μπορεί να προβεί στις παρακάτω ενέργειες:

➤ Σύγκριση με δεδομένα εξωτερικής πληροφορίας

Ο ελεγκτής μπορεί να ανατρέξει σε υπάρχοντα στατιστικά στοιχεία για τον ίδιο κλάδο επιχειρήσεων με την υπό έλεγχο και να συγκρίνει α) τη σχέση μεταξύ εξόδων προσωπικού και συνολικών εξόδων εκμετάλλευσης, β) την εξέλιξη των συνολικών αμοιβών και εξόδων προσωπικού, γ) την εξέλιξη της αύξησης των αμοιβών κατά κατηγορία.

➤ **Επαλήθευση των συγκεντρωτικών εγγραφών και των ισοζυγίων αναλυτικών καθολικών.**

Ο ελεγκτής επιβεβαιώνει ότι οι συγκεντρωτικές εγγραφές ανταποκρίνονται στο άθροισμα των εγγραφών στο αναλυτικό ημερολόγιο πληρωμών, όπως και ότι το υπόλοιπο του πρωτοβάθμιου λογαριασμού εξόδων αντιστοιχεί με τα αθροίσματα του ισοζυγίου των αναλυτικών καθολικών.

➤ **Συγκριτική ανάλυση δεικτών και βασικών δεδομένων**

Ο ελεγκτής ειδικότερα μπορεί να ελέγξει:

α) Την συνάφεια μεταξύ της εξέλιξης των μισθών και ημερομίσθιων δύο συνεχών χρήσεων, και τις μεταβολές του πλήθους των εργαζομένων μεταξύ των ίδιων χρήσεων λαμβάνοντας βέβαια υπόψη του τις μεταβολές των αμοιβών.

β) Την εξέλιξη της σχέσης ανάμεσα στους μισθούς και ημερομίσθια και τα συνολικά έξοδα προσωπικού, λαμβάνοντας υπόψη τις πιθανές αυξήσεις και τις μεταβολές στα ποσοστά κρατήσεων των εργοδοτικών εισφορών.

γ) Τις αποκλίσεις σε σχέση με τα προϋπολογιστικά έξοδα.

➤ **Σύγκριση μεταξύ των λογιστικών δεδομένων και πληροφοριών εξωλογιστικού χαρακτήρα.**

Ο ελεγκτής μπορεί για παράδειγμα να κάνει τις παρακάτω συγκρίσεις:

α) Σύγκριση της σχέσης των μισθών και των ημερομισθίων με την δήλωση της απόδοσης του φόρου μισθωτών υπηρεσιών.

β) με την προϋπόθεση ότι η επιχείρηση συντάσσει και κοινωνικό ισολογισμό, σύγκριση των πληροφοριών σχετικά με τα έξοδα προσωπικού όπως αυτά εμφανίζονται στους λογαριασμούς και στον κοινωνικό ισολογισμό.

➤ **Επιβεβαίωση των υπολοίπων των λογαριασμών.**

α) Έλεγχο των γεγονότων μετά το κλείσιμο της χρήσης, π.χ. οφειλόμενους μισθούς που πληρώθηκαν στην αρχή της επόμενης χρήσης σε σχέση με το ποσό που εμφανίζεται στο μεταβατικό λογαριασμό «έξοδα πληρωτέα».

β) Αριθμητική επιβεβαίωση των λογαριασμών.

γ) Σύγκριση μεταξύ των αποδοθέντων εργοδοτικών εισφορών και των προς απόδοση τέτοιων.

δ) Σύγκριση μεταξύ του ποσού των εργοδοτικών εισφορών που βρίσκεται στον ισολογισμό και την δήλωση απόδοσης.

ε) Έλεγχος συμψηφισμού των προκαταβολών» [12]

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Όπως είδαμε παραπάνω τα έξοδα, αποτελούν ένα ιδιαίτερα σημαντικό κομμάτι των λογιστικών καταστάσεων εξαιτίας του μεγέθους τους αλλά και του γεγονότος ότι οι επιχειρήσεις παραποιοούν πολλές φορές τα ποσά των εξόδων είτε από έλλειψη αξιόπιστου συστήματος εσωτερικού ελέγχου είτε σκόπιμα ανάλογα με τις επιδιώξεις τους.

Ο ελεγκτής πρέπει να εφαρμόσει όλες τις ελεγκτικές μεθόδους με επιμέλεια και επαγγελματισμό, τις οποίες περιγράψαμε, ώστε να αποκτήσει επαρκή και κατάλληλα αποδεικτικά στοιχεία τα οποία αξιοποιεί για να διαμορφώσει την κρίση του σχετικά με την αξιοπιστία και την αντικειμενικότητα των λογιστικών πληροφοριών, η οποία εκφράζεται στο πιστοποιητικό του ορκωτού λογιστή, ύστερα από τον έλεγχο και των υπόλοιπων λογαριασμών των λογιστικών καταστάσεων.

Όταν ο ελεγκτής διαπιστώσει ότι οι παραλείψεις και οι νοθεύσεις που παρατήρησε κατά τον έλεγχο των λογαριασμών των εξόδων δεν ήταν ουσιώδεις, η επιχείρηση εφαρμόζει πιστά τις αρχές και τους κανόνες του Γενικού Λογιστικού Σχεδίου και ότι το ελεγκτικό του έργο είχε το βάθος και την έκταση που απαιτούν τα ελεγκτικά πρότυπα της επιχείρησης, τότε αυτό συντελεί στην ανεπιφύλακτη άποψη του ελεγκτή για την οικονομική θέση της επιχείρησης και την αξιοπιστία των αποτελεσμάτων των εργασιών της.

Είναι γενικά αποδεκτό πως για να λειτουργήσει η ελεγκτική διαδικασία και να είναι αποτελεσματική ως προς τους σκοπούς δημιουργίας της, θα πρέπει ο ελεγκτής να δρα ανεξάρτητα, αυτόνομα και χωρίς υποδείξεις στο έργο του.

Επίσης θα πρέπει να αφήνετε να ολοκληρώνει το έργο του έτσι ώστε να είναι δυνατή η σωστή ενημέρωση της διοίκησης από μέρους του. Όμως είναι σήμερα εντελώς ελεύθερος ο ελεγκτής να εφαρμόσει την μεθοδολογία και τους τρόπους ελέγχου που επιθυμεί; Την απάντηση αυτή θα προσπαθήσουμε να δώσουμε παρακάτω. Η παραποίηση των λογιστικών καταστάσεων είναι μια μεθοδολογία που ακολουθούν κάποιες επιχειρήσεις για διάφορους λόγους είτε λογιστικούς, είτε επενδυτικούς είτε δανειοδότησης, το σίγουρο είναι ότι το ελεγκτικό έργο είναι συνδεδεμένο μ' αυτές τις καταστάσεις επηρεάζει και επηρεάζετε από αυτές.

Από την φύση του ο εσωτερικός και πιστωτικός έλεγχος, ειδικά όταν πρόκειται για τακτικούς ελέγχους, είναι κατασταλτικός και προληπτικός σε σχέση με τις παραποιήσεις. Στόχο του έχει να βοηθήσει τον οργανισμό να τελειοποιεί τα συστήματα λειτουργίας, ώστε να αποφεύγονται δυσάρεστες καταστάσεις όπως ατασθαλίες ή προσωπικές εύνοιες που ζημιώνουν την τράπεζα.

Γι' αυτόν τον λόγο καμιά διοίκηση δεν θέλει ο ελεγκτής να έρχεται σε σύγκρουση με τις επιμέρους ελεγχόμενες μονάδες, αλλά ο ρόλος του να είναι υποβοηθητικός και συμβουλευτικός. Έτσι η δύναμη του ελεγκτή είναι να ενημερώσει την ελεγχόμενη μονάδα για ότι δεν έγινε σωστά και να διαπραγματευτεί μαζί της για την διόρθωση των λαθών και να εισηγηθεί ανάλογα προς την διοίκηση. Με άλλα λόγια ο ελεγκτής δεν μπορεί όσο και να το επιθυμεί να φέρει τα πάνω κάτω σε μια μονάδα παρά μόνο να εκφράσει την άποψή του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗ ΕΛΕΝΗ, ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΑΓΕΤ ΗΡΑΚΛΗΣ & ΤΙΤΑΝ Α.Ε., Πτυχιακή Εργασία, ΤΕΙ Κρήτης 2009.
2. Ζαφειρόπουλος Η, «Η ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ των ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ:ΚΡΙΣΙΜΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ για την ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ της ΑΝΑΛΥΣΗΣ τους», ΙΡΑΙ, Ιαν. 2005.
3. Κοτσιφού Μαρία, ΑΝΑΛΥΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΣΕ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΠΟΥ ΤΗΡΕΙ ΒΙΒΛΙΑ Γ' ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ, Πτυχιακή Εργασία, ΤΕΙ Κρήτης 2010.
4. Γκλεζάκος, Μ. (2006). Εισαγωγή στην Ανάλυση της Οικονομικής Κατάστασης των Επιχειρήσεων. Πανεπιστήμιο Πειραιώς. Τμήμα Στατιστικής και Ασφαλιστικής Επιστήμης.
5. Γεωργόπουλος, Χ. (2005). Χρηματοοικονομική Διοίκηση Επιχειρήσεων. Αθήνα: Ελληνική Ακαδημία Διοίκησης Επιχειρήσεων
6. Δελλή Βασιλική-Χριστίνα, ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΕΠΕΝΔΙΤΙΚΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ, ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ.
7. Αθανασόπουλος, Κ., Γεωργόπουλος Α., και Μπελλάς, Αθ. (2007). Ανάλυση Λογιστικών Καταστάσεων. Πανεπιστήμιο Πατρών
8. Γκίκας Δ., 2002, Η ανάλυση και οι χρήσεις των λογιστικών καταστάσεων, εκ. Μπένου, Αθήνα
9. ΚΑΠΕΤΑΝΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ - ΜΑΡΙΝΑΚΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ, ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΘΕΜΑ: ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ, Τ.Ε.Ι. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ
10. ΠΟΝΤΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, διπλωματική εργασία: Ο ΚΩΔΙΚΑΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΤΩΝ ΕΛΓΚΤΩΝ, ΠΑΝ. ΜΑΚΕΔ. ΤΜΗΜΑ Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής.

11. ΒΑΣΙΛΑΚΗ ΣΟΦΙΑ διπλωματική εργασία: *Η ΑΣΚΗΣΗ ΠΟΙΟΤΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΕΣΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ* Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.
12. Γιαννούλης Ιωάννη, σημειώσεις Ελεγκτική «*ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΑΙ ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ*», Τ.Ε.Ι. Κρήτης, τμήμα λογιστικής.
13. *International federation of accountants, handbook of international auditing, assurance, and ethics pronouncements, 2004 edition.*
14. Ινστιτούτο Εκπαίδευσης Σώματος Ορκωτών Λογιστών, *Οδηγός Πιστοποιητικών Ελέγχου*.